



Kysely yrittäjän eläkejärjestelmästä

Suomen Yrittäjien selvityksiä



Sisällys

Kysely yrittäjän eläkejärjestelmästä.....	2
1. Taustatiedot	2
2. YEL-työtulon suuruus	8
3. Työtulon lainmukaisuus ja suhde todellisiin tuloihin.....	13
4. Vakuuttamisen rajat	19
5. Pitäisikö sittenkin vakuuttaa todellisia tuloja nykyisen työpanoksen sijaan?	25
6. Vakuutusmaksut	26

Suomen Yrittäjät: Kysely yrittäjän eläkejärjestelmästä

Tekijät

Harri Hellstén
työmarkkina-asioiden
päällikkö
09 2292 2940
harri.hellsten@yrittajat.fi

Julkaisija

Suomen Yrittäjät
PL 999, 00100 HELSINKI
puhelin 09 229 221
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi

Kysely yrittäjän eläkejärjestelmästä

1. Taustatiedot

Suomen Yrittäjät teki jäsenilleen kyselyn yrittäjän eläkejärjestelmästä heinäkuussa 2017. Kysely lähetettiin satunnaisotannalla 7981 SY:n jäsenrekisterissä olevalle yritykselle. Näistä noin puolet oli yhdenhengen yrityksiä. Vastauksia kyselyyn saatiin 1072 kappaletta. Kyselyn vastausprosentti on 13,4, mikä on hieman parempi kuin keskimäärin yrittäjän sosiaaliturvaa koskevissa kyselyissä samoin kuin SY:n kyselyissä yleisemminkin. Kysely suunnattiin nimenomaisesti YEL-vakuutetuille henkilöille. Vastaajista valtaosalla (94,8 %) oli vastaushetkellä YEL-vakuutus.¹

Kyselyn vastaajat edustavat sekä SY:n jäseniä että kaikkia YEL-vakuutettuja iän puolesta erittäin hyvin, vain nuorimmassa ja vanhimmassa ryhmässä vastaajajoukko erottuu hieman edellisistä. Vastaajissa naiset ovat hieman yliedustettuina ja yksinyrittäjät aliedustettuina verrattuna em. verrokkiryhmiin. Lisäksi toimialoista palvelut on hieman yliedustettuna, samoin yritysmuodoista osakeyhtiöt.

Vastaajista 90 prosentilla on työuraa myös toisen palveluksessa, joka toisella jopa yli 10 vuotta. 3 prosenttia vastaajista on tälläkin hetkellä töissä myös palkkatyösuhteessa. Lähes 40 prosentilla nykyinen yrittäjäura on kestänyt enintään 5 vuotta.²

Taustakysymysten jälkeen vastaajajoukolta kysyttiin heidän yritystoiminnastaan ja eläkevakuuttamisestaan. Lopuksi heille esitettiin väitteitä eläke- ja sosiaalivakuutusjärjestelmästä ja heidän piti valita, olivatko he väitteistä samaa vai eri mieltä.

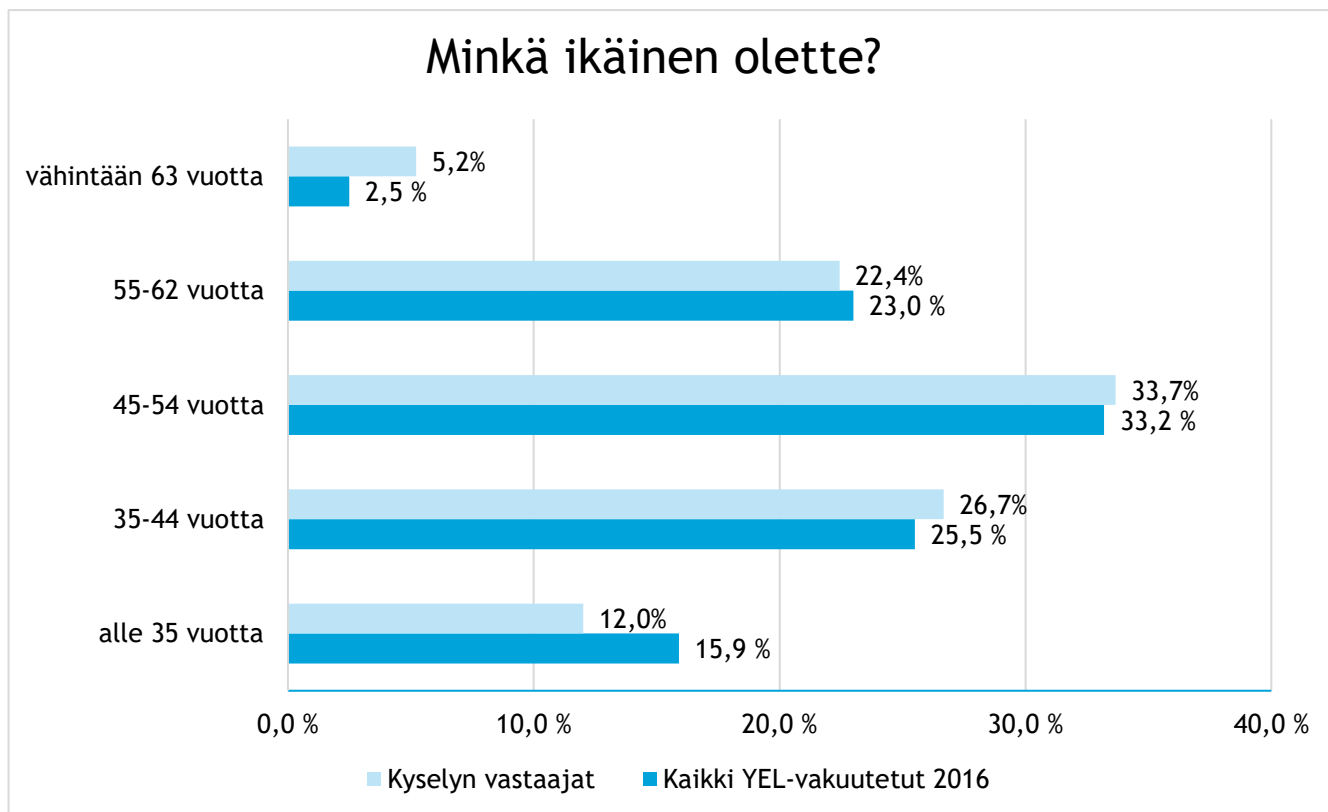
Kyselyn vastaajat olivat nuorempia kuin SY:n jäsenistö keskimäärin. Kaikkia YEL-vakuutettuja vastaajat edustavat iän puolesta kuitenkin erittäin hyvin (kuva 1). Vain nuorimmassa ja vanhimmassa ryhmässä vastaajajoukko erottuu kaikista YEL-vakuutetuista.

Sukupuolen mukaan tarkasteltuna naiset ovat vastaajissa yliedustettuina sekä suhteessa SY:n jäsenistöön että kaikkiin YEL-vakuutettuihin henkilöihin (kuva 2). Yksinyrittäjävastaajissa miehiä ja naisia on lähes yhtä paljon. Isommissa yrityksissä toimivista vastaajista kaksi kolmesta on miehiä. Toimialoittain tarkasteltuna miehiä on erityisesti rakentamisen (93 %) ja teollisuuden (79 %) parissa toimivissa vastaajissa ja naisia palveluissa (50 %) ja ryhmässä muu toimiala (45 %). Osake- ja henkilöyhtiömuodoissa toimivista vastaajista kaksi kolmesta on miehiä, kun taas toiminimiyrittäjistä yli puolet on naisia.

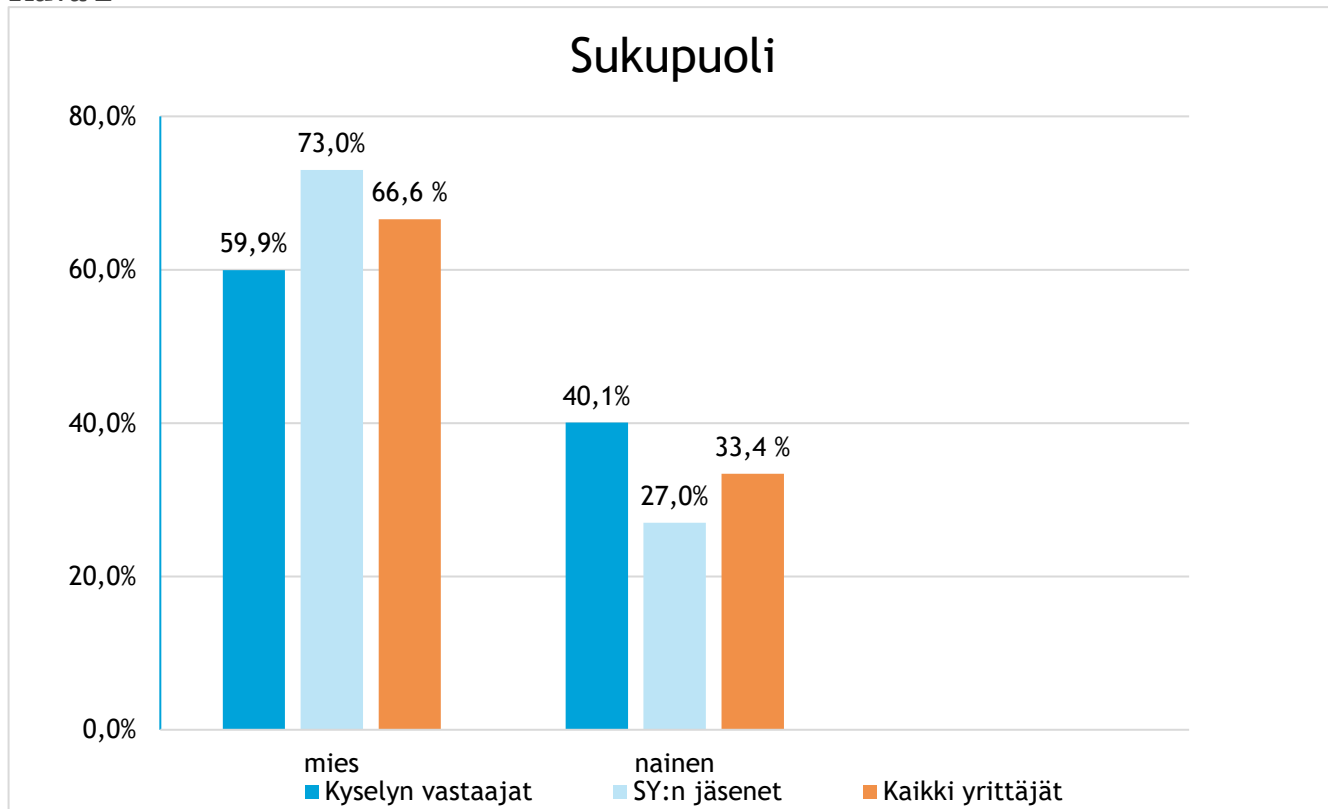
¹ Edellinen kysely laajemmin yrittäjän sosiaaliturvasta tehtiin syksyllä 2016. Ko. kyselyyn vastasi 10 % niistä 10 000 yrityksestä, joille kysely lähetettiin. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, miten yrittäjät ovat vakuuttaneet itsensä mahdollisten elämänmuutosten osalta liittyen mm. sairastumiseen, vanhemmuuteen ja työttömyyteen. Lisäksi jäsenistöltä toivottiin näkemyksiä yrittäjän sosiaaliturvan kehittämiseksi paremmin yrittäjyyttä tukevaksi ja siihen kannustavaksi. Vastaava kysely on toteutettu edellisen kerran vuonna 2010.

² Taustakysymysten perusteella vastaajien jaottelua löytyy tarkemmin liitteestä 1.

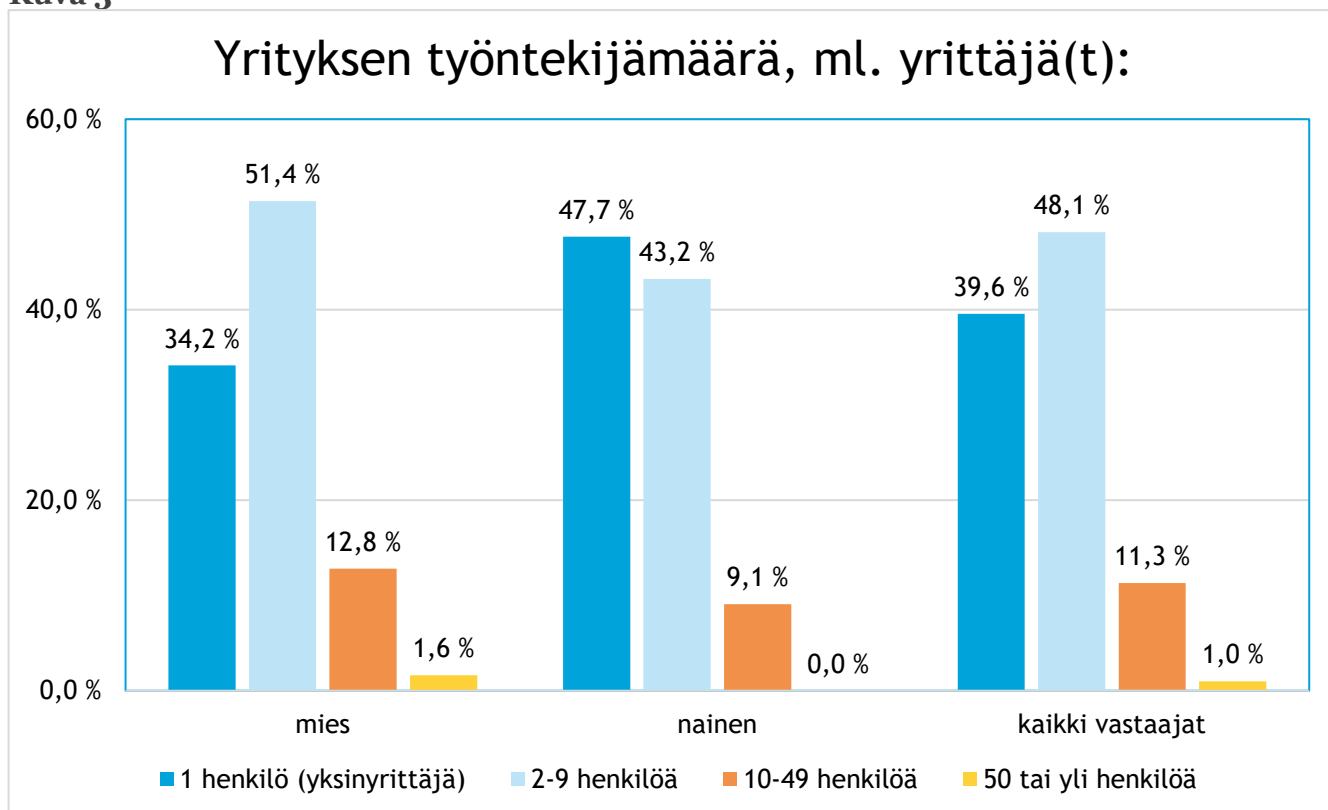
Kuva 1.



Kuva 2



Kuva 3

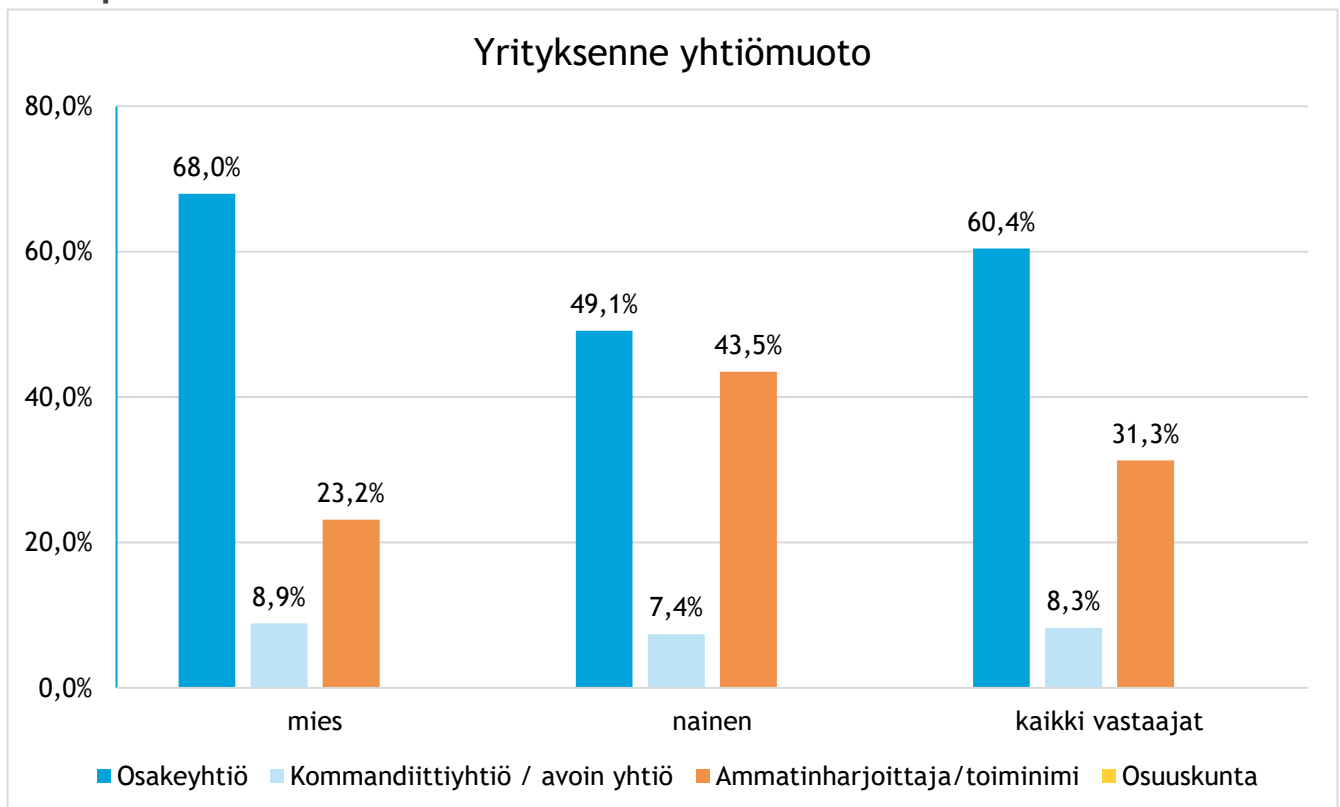


Vastaajista lähes kaksi viidestä kertoo toimivansa yksinyrittäjänä, 2–9 henkilöä työllistävässä yrityksessä toimii lähes joka toinen ja loput 12,3 prosenttia isommissa yrityksissä (kuva 3). Vastaajat painottuvat sekä keskimääräistä SY:n jäsenyritystä että keskimääräistä suomalaista yritystä suurempiin yrityksiin. Miesvastaajien yritykset ovat selvästi naisvastaajien yrityksiä suurempia. Naisvastaajista lähes joka toinen toimii yksinyrittäjänä, kun miesvastaajista näin toimii vain hieman yli kolmannes. Naisvastaajien yritys-toiminta oli hieman miesvastaajia nuorempaa, mikä selittää hieman eroa. Toiminnimiyrittäjistä lähes kolme neljästä on yksinyrittäjiä, mutta jopa viidellä prosentilla toiminta työllistää vähintään 10 henkilöä. Tätä voi pitää yllättävänä, sillä toiminimeä pidetään usein lähinnä yrittäjän itsensä työllistämisen toimintamuotona. Toimialoista yksinyrittäjiä on eniten palveluissa (46 %) ja muu toimiala -luokassa (47 %). Työllistäviä löytyy eniten kaupan (81 %) ja teollisuuden (75 %) toimialoilta.

Vastaajista peräti 47 prosenttia ilmoittaa toimialakseen palvelut. Rakentamista edustaa 14, kauppaa 12 ja teollisuutta 6 prosenttia vastaajista. Loput 21 prosenttia ilmoittavat edustavansa muita toimialoja. Palvelut ja muut toimialat ovat kyselyssä yliedustettuina verrattaessa koko yrittäjäkenttään. Naisvastaajista 58 prosenttia edustaa palveluita, rakentamista vain 2,5 prosenttia ja teollisuutta 3,2 prosenttia. Miesvastaajissakin suurin edustus tulee palveluista (39 %), mutta rakentamistoimialaa edustaa yli joka viides vastaaja (21 %). Yksinyrittäjistä yli puolet (54 %) toimii palveluissa, isommissa yritysluokissa kaikkien muiden pääryhmien osuudet kasvavat palveluiden kustannuksella.

Yhtiömuodoltaan vastaajista selvä enemmistö toimii osakeyhtiössä (kuva 4). Ammatinharjoittajana toimii joka kolmas ja loput vastaajat henkilöyhtiömuodossa. Koko yrityskenttään verrattaessa osakeyhtiömuodossa toimivat vastaajat ovat kyselyssä yliedustettuina, sillä oy-muodossa toimii noin 47 prosenttia suomalaisista yrityksistä. Osakeyhtiö on erityisen suosittu yhtiömuoto teollisuudessa (87 %) ja rakentamisessa (72 %). Miesvastaajilla oli naisia selvästi useammin osakeyhtiö ja naiset puolestaan toimivat useammin toiminimellä. Tätä selittänee naisten yritysten selvästi pienempi koko. Toiminta pohjautunee yrittäjän ammattitaitoon ja osaamiseen, eikä sisällä suuria pääomia tai yrittäjällä ei ole tarvetta tai halua työllistää.

Kuva 4

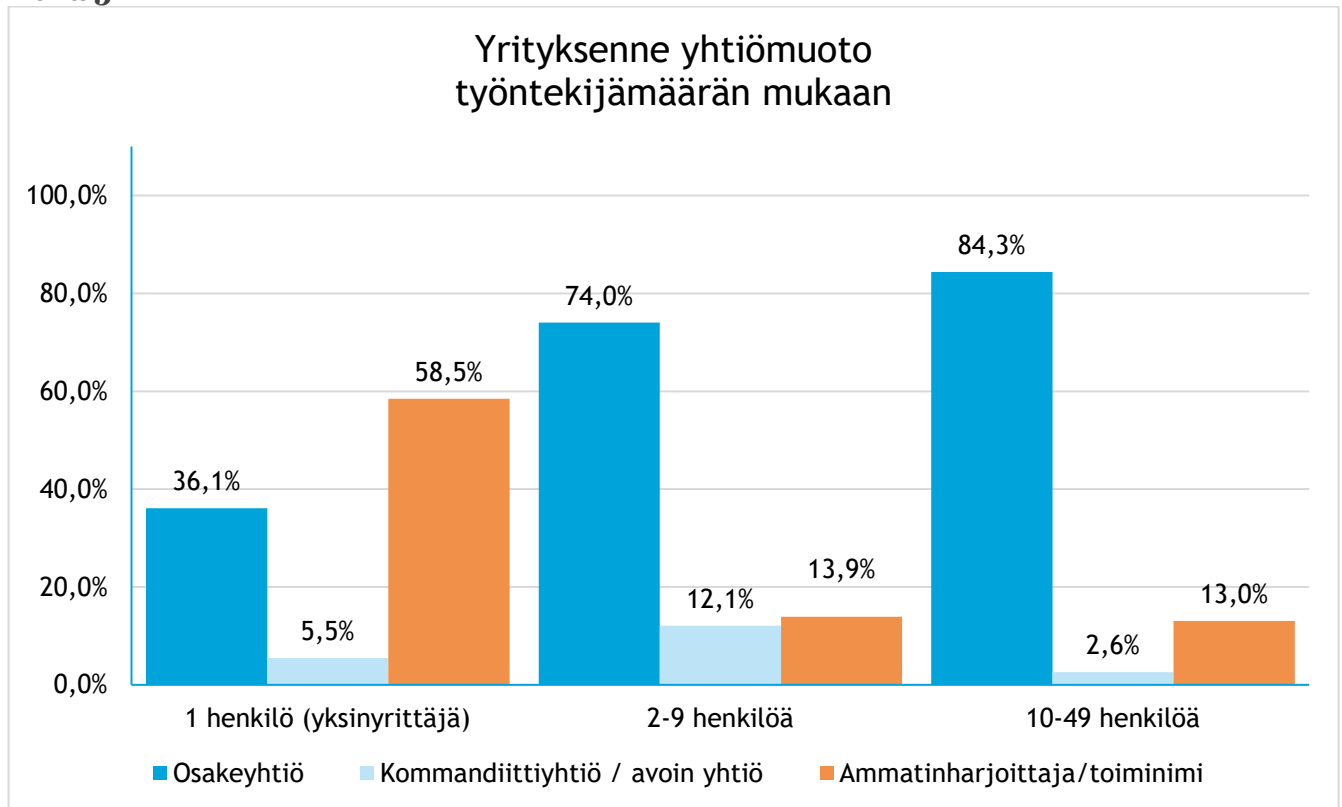


Yksinyrittäjistä toimii toiminimellä enemmistö ja osakeyhtiömuodossa yli kolmannes (kuva 5). Toiminnan kasvaessa osakeyhtiö muodossa toimimisesta tulee nopeasti pääsääntö: 2–9 henkilöä työllistävästä lähes kolme neljästä ja 10–49 henkeä työllistävästä 84 prosenttia toimii oy-muodossa. Mielenkiintoista on, että vielä 10–49 henkilö työllistävätkin yli joka kymmenes toimii toiminimellä, ilman yhtiötä.

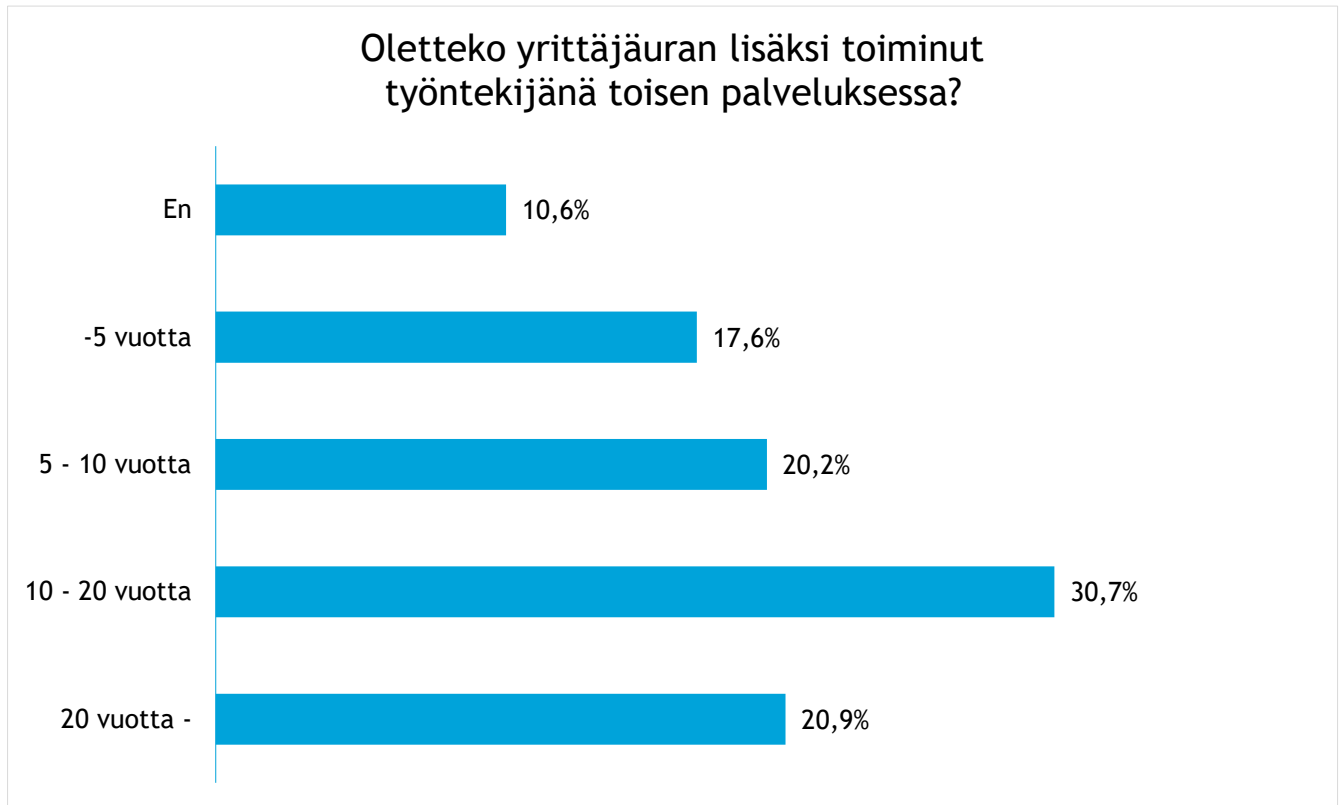
Henkilöyhtiömuodossa toimivat erottuvat vastaajista kaikista ”eniten yrittäjinä”. Heillä on muita enemmän myös maatalousyrittäjätoimintaa, heillä on vähiten historiaa toisen palveluksessa, heidän yrittäjätoimintansa on muissa yhtiömuodoissa toimivia useammin

kokoaikaista ja heidän nykyinen yrittäjäuransa on keskimäärin muita pidempi. Lisäksi heidän YEL-työtulonsa ovat muissa yritysmuodoissa toimivia selvästi korkeammat.

Kuva 5



Kuva 6



Kyselyyn vastanneista vain noin joka kymmenes ei ole koskaan työskennellyt työntekijänä toisen palveluksessa (kuva 6). Yli puolet on toiminut työntekijäasemassa yli 10 vuotta, joka viides jopa yli 20 vuotta. Vastaukset tukevat Eläketurvakeskuksen (ETK) selvityksen havaintoja, joiden mukaan tyypillisen yrittäjän eläketurvaan lukeutuu usein palkansaajana ansaittua eläkettä. YEL-vakuutetun ajan osuus työurasta on ETK:n mukaan varsin vakio: 25–30 prosenttia. Tällä hetkellä toisen palveluksessa ilmoitti työskentelevänsä vain noin kolme prosenttia vastaajista. Henkilöyhtiömuodossa toimivissa vastaajissa on selvästi eniten niitä, jotka eivät ole olleet koskaan toisen palveluksessa tai ovat olleet enintään viisi vuotta, ja vähiten niitä, jotka ovat olleet yli 20 vuotta. Henkilöyhtiössä toimivat eroavat muista vastaajista myös siinä, että heistä yli kahdeksan prosenttia harjoitti vastaushetkellä myös MyEL-toimintaa.

Vastaajista neljä kymmenestä on toiminut yrittäjänä yhtäjaksoisesti vastaushetkellä korkeintaan viiden vuoden ajan.³ Yli kolmanneksella nykyistä yrittäjääraa on takana jo yli kymmenen vuotta. (Kuva 7.)

³ Vastaushetkellä aloittavan yrittäjän alennusta YEL-vakuutuksensa maksusta sai 46,2 % vastaajista, naisvastaajista jopa yli puolet. Luku on suurempi kuin alle viisi vuotta toimintaa harjoittaneiden vastaajien, mitä voidaan pitää erikoisena, koska alennus on voimassa enintään toiminnan neljän ensimmäisen vuoden ajan. Tämä selittynee sillä, että vastaajien toiminta on alkanut niin pienimuotoisena, ettei ole ollut alusta lukien YEL-vakuuttamisvelvollisuuden piirissä.

kuva 7



Naisvastaajista 45 prosentilla oli menossa yrittäjäuran ensimmäiset viisi vuotta. Miesvastaajista jopa 23 prosenttia oli harjoittanut nykyistä toimintaa jopa yli 20 vuotta. Yksinyrittäjävastaajista puolet on toiminut yrittäjänä korkeintaan viisi vuotta ja vain joka kymmenes yli 20 vuotta. Isommissakin yrityskokoluokissa korkeintaan viisi vuotta toimineet on suurin ryhmä, mutta vastaajat jakautuvat huomattavasti tasaisemmin muihin ryhmiin ja n. viidenneksellä yrittäjäura on kestänyt yli 20 vuotta.

Henkilöyhtiömuodossa toimivista vastaajista lähes 60 prosenttia on toiminut yrittäjänä yli 10 vuotta, 38 prosenttia jopa yli 20 vuotta.

2. YEL-työtulon suuruus

Kyselyn vastaajista 12,6 prosenttia ilmoittaa YEL-työtulonsa olevan vakuuttamisvelvollisuuden alarajalla (kuva 8). Alle 10 000 euron vakuutustaso on noin 16 prosentilla vastaajista, ja työttömyysturvan alarajan alla työskentelee lähes joka neljäs. Kaikista YEL-vakuutetuista alle 10 000 työtuloon jää 27 prosenttia. (Kuva 9.) Tämä on merkittävä työtuloraja siitä syystä, että alle 10 500 työtulolla ei Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä saa minkäänlaisia ansiosidonnaisia etuuksia, vaikka osallistuu järjestelmän rahoittamiseen. Parhaimmillaankin etuudet jäävät perusturvan tasolle.

Alle 16 000 työtulotason on kyselyn vastaajista valinnut noin 39 prosenttia, kun kaikista yrittäjistä näin on tehnyt vuonna 2017 yli puolet. Jos työskentelee koko työuransa tällä

tasolla, jää vanhuuseläke nykyistä takuueläkettä matalammaksi, joten vanhuuseläkemies-
lessä eläketurvan kerryttäminen ei ole kovinkaan kannattavaa.

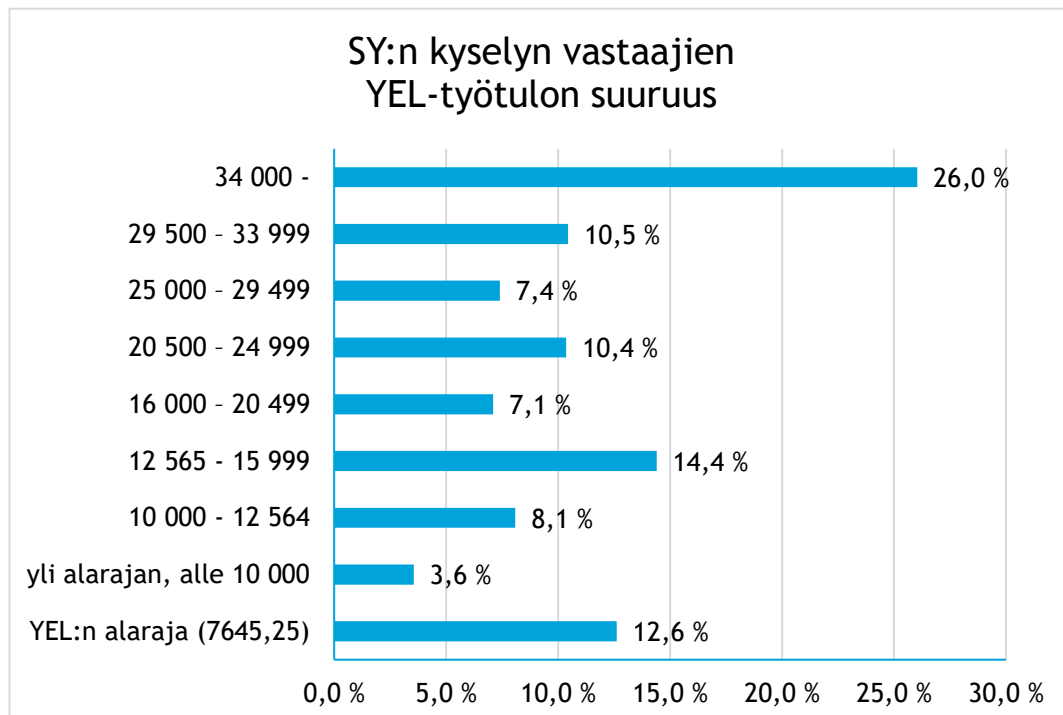
Vähintään 29 500 euron työtulotaso on vastaajista 36,5 prosentilla, kun kaikkien yrittä-
jien vastaava luku on 25 prosenttia. Kyselyyn vastanneiden YEL-työtulotasot ovatkin kes-
kimääräisiä YEL-vakuutettuja korkeammat.

YEL-työtulon tulee vastata henkilön työpanoksen arvoa, joten alemmilla työtulotasoilla
tulee vakuutetuksi erityisesti osa-aikainen yritystoiminta. Kyselyn vastaajat ovat pää-
sääntöisesti päätoimisia yrittäjiä, joten ero kaikkiin YEL-vakuutettuihin on varsin ym-
märrettävä.

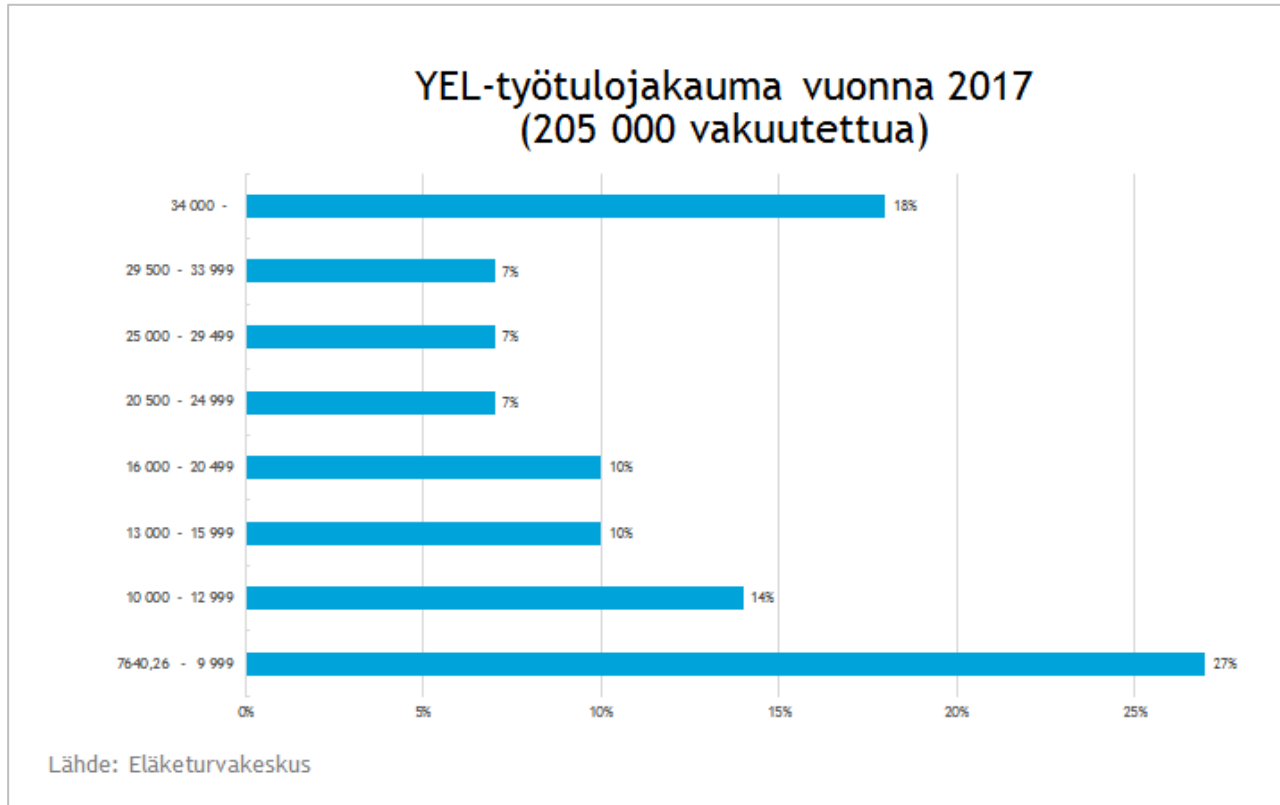
Nuorten vastaajien työtulot ovat selvästi vanhempia yrittäjiä matalammat, vaikka heille
työuran aikainen turva on usein erityisen tärkeä (kuva 10). Toisaalta heidän yrittäjä-
uransa on edelleen alussa, mikä osin selittää matalat työtulot, sillä rahat käytettäneen
yrityksen kehittämiseen. Huolestuttavaa on, että alle 35-vuotiaista vastaajista jopa 35
prosentilla YEL-työtulo on alle 10 000 euroa. Tämä tarkoittaa sitä, että jos he eivät yrittä-
jätoimintansa ohella harjoita muuta ansiotoimintaa, jää heidän työuran aikainen sosiaa-
liturvansa kauttaaltaan hyvin matalaksi. Tällöin esimerkiksi sairausloman pitäminen tai
perhevapaalle jääminen voi olla mahdotonta.

YEL-työtulot tapaavat nousta sekä vakuutetun iän että yritystoiminnan keston myötä
(kuva 11). Matalat työtulot vaikuttavatkin olevan ainakin osittain vakuutetun nuoruuteen
ja yritystoiminnan alkutaipaleeseen liittyvä ilmiö, joka korjaantuu ajan kanssa.

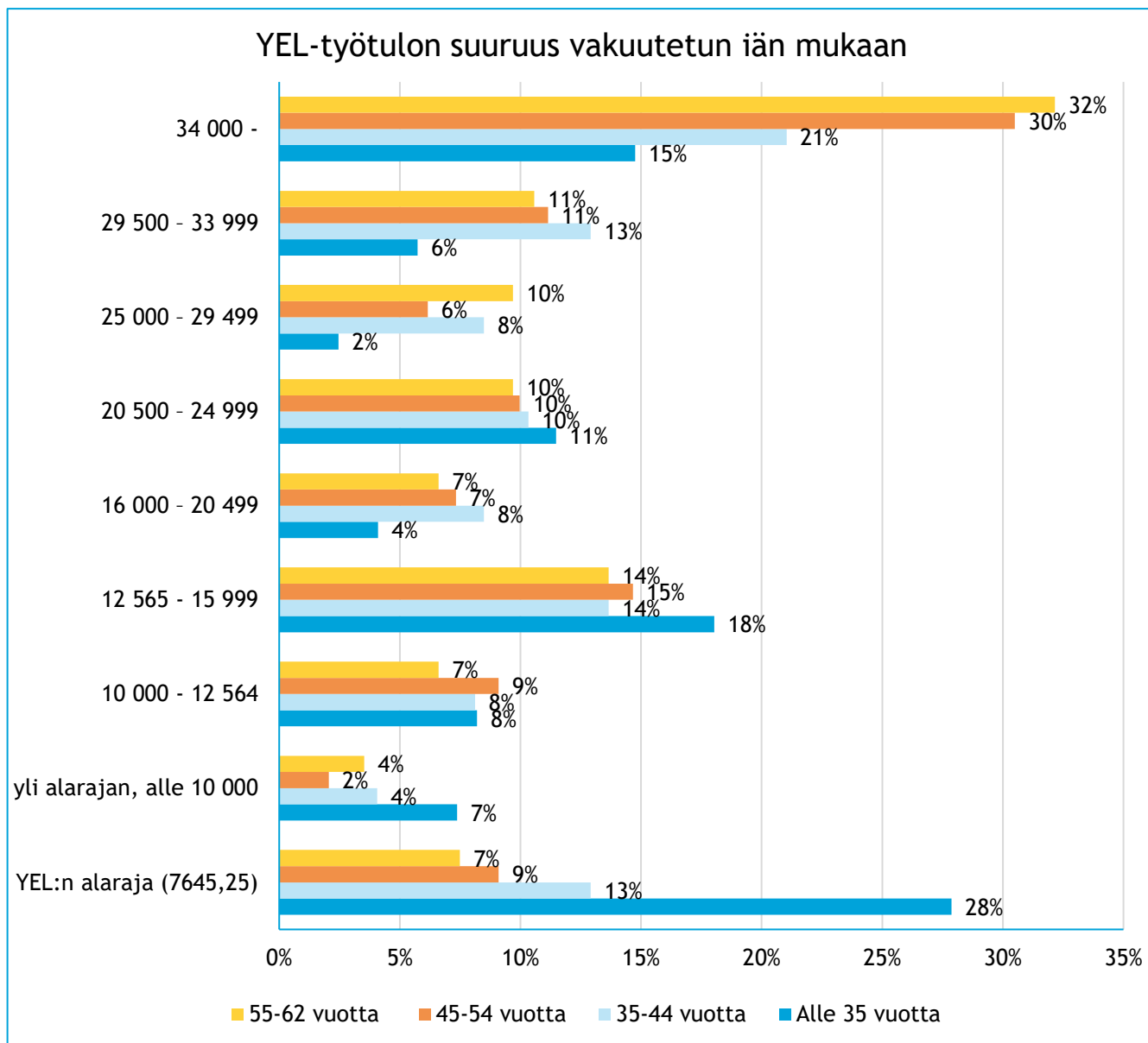
Kuva 8



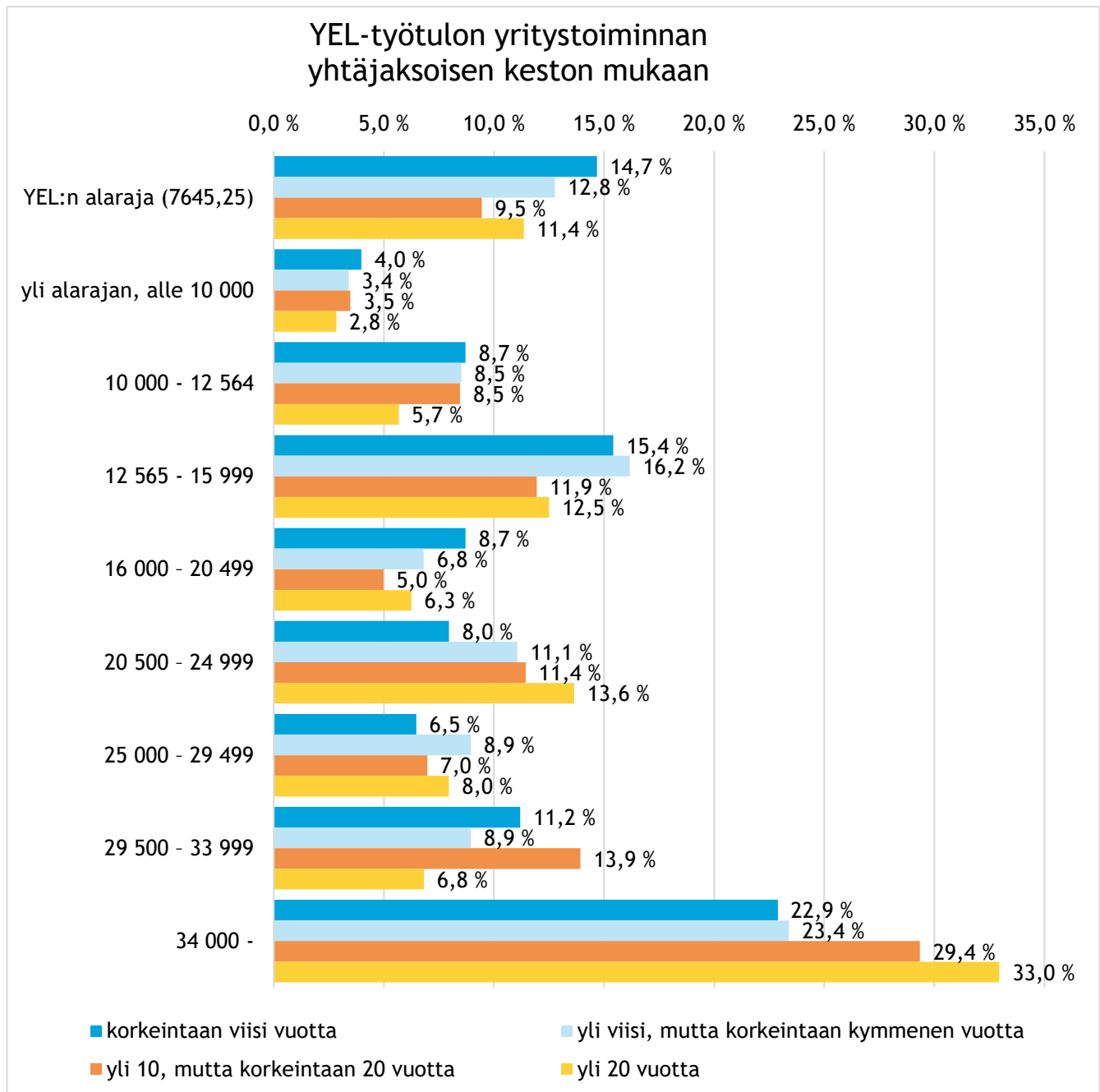
Kuva 9



Kuva 10



Kuva 11

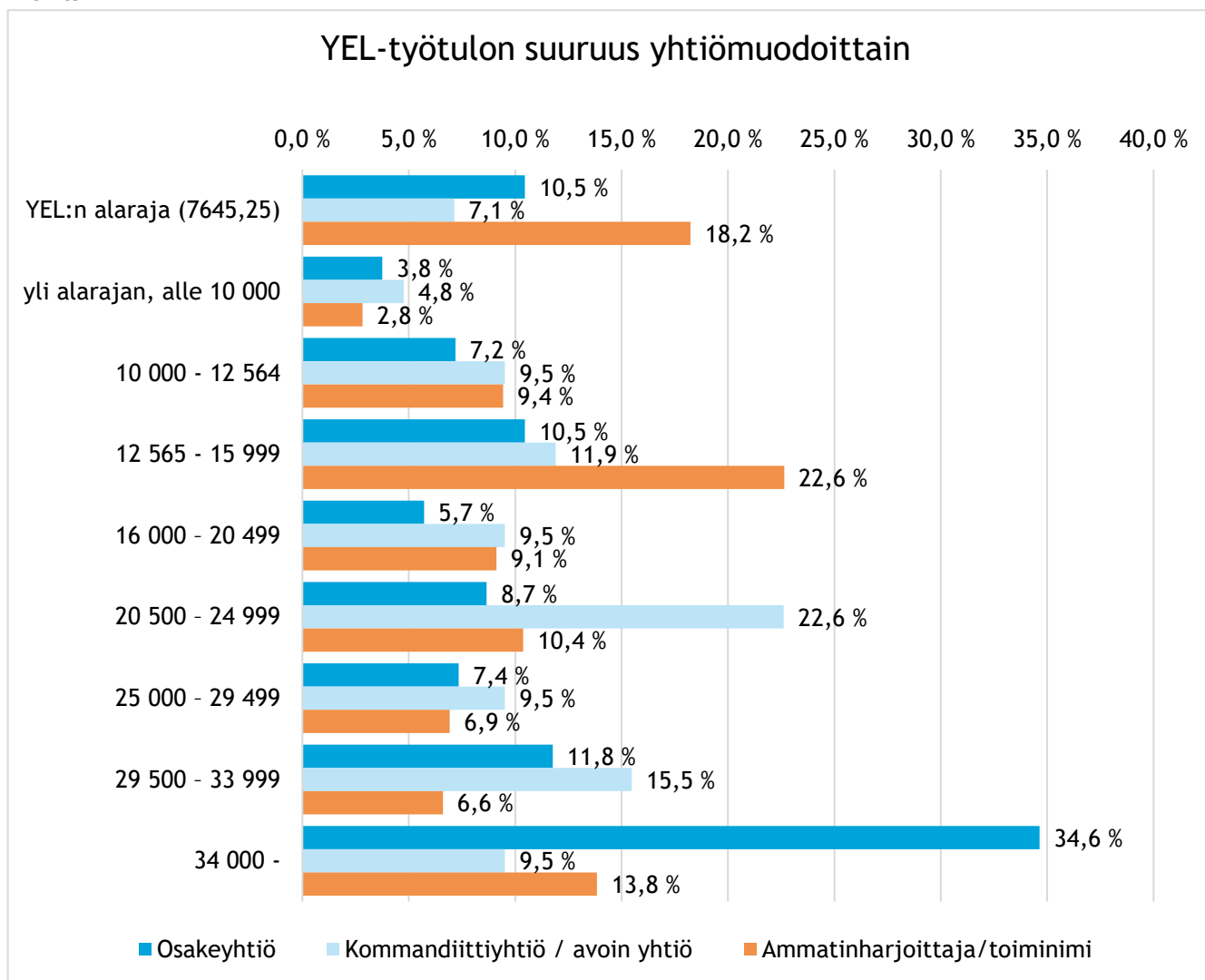


Yhtiömuodoista korkeimmat työtulot näyttävät olevan osakeyhtiömuodossa toimivilla, joista yli kolmannes on vakuuttanut itsensä yli 34 000 työtulolla (kuva 12). Tämä on loogista, koska osakeyhtiö muodossa toimivilla yrittäjillä toiminta on keskimäärin vakiintuneempaa ja yleensä toiminta on jatkunut esim. toiminimiyrittäjää kauemmin.⁴ Henkilö-

⁴ SY:n kyselyyn vastanneista oy-yrittäjistä 40 prosenttia oli toiminut yli 10 vuotta, toiminimiyrittäjistä vain 27 prosenttia.

yhtiöissä työtulot on osattu asettaa keskimääräiselle työtulotasolle, sillä tässä yhtiömuodossa toimivista vastaajista lähes joka neljäs on valinnut tason 20 500–24 999. Toiminimiyrittäjissä puolestaan on suhteessa eniten YEL-työtulon alarajalla itsensä vakuuttaneita, mutta myös työttömyysturvan alarajan tuntevia, sillä ryhmässä 12 565–15 999 on 22,6 prosenttia toiminimellä yrittävistä vastaajista.

Kuva 12

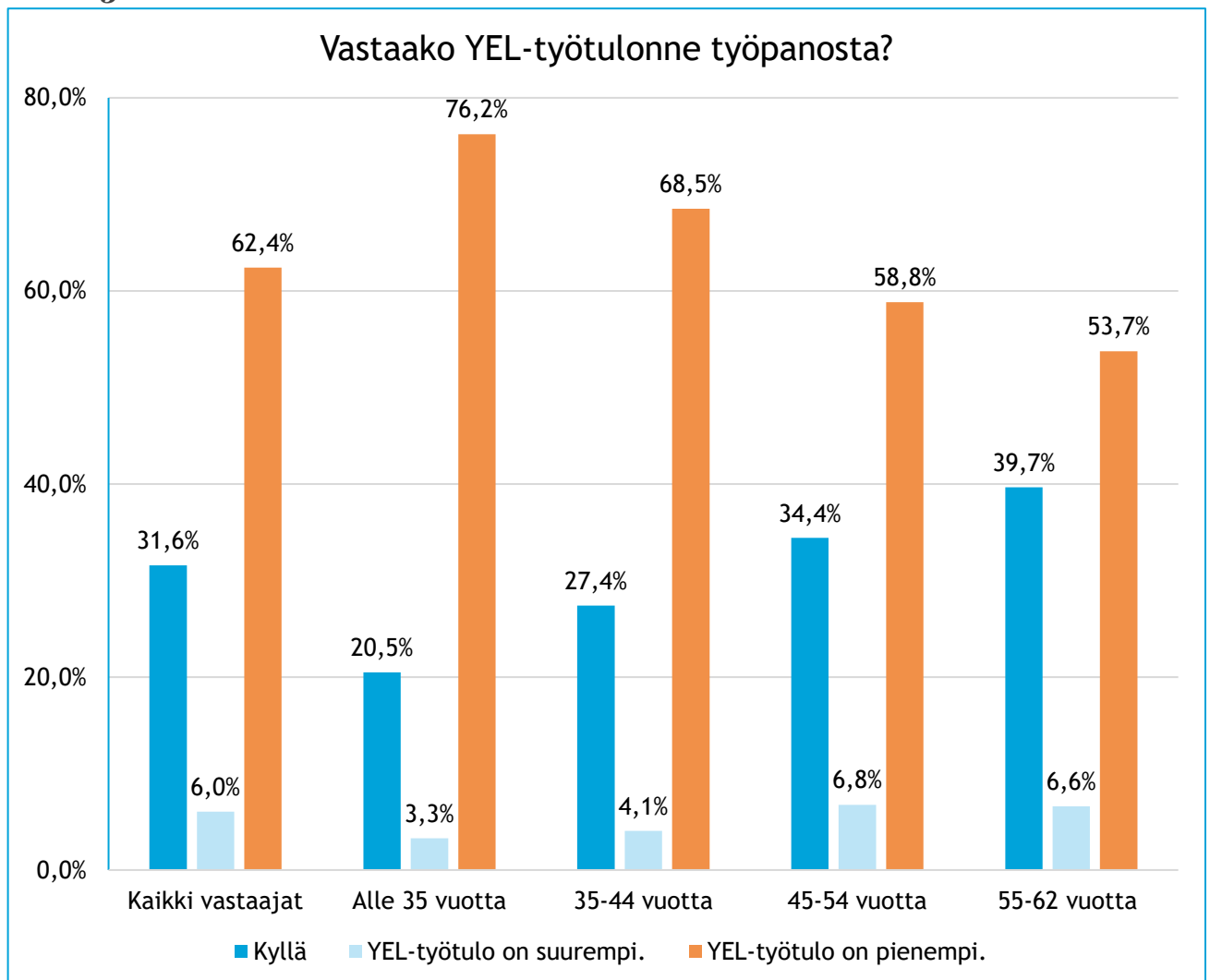


3. Työtulon lainmukaisuus ja suhde todellisiin tuloihin

Yrittäjän eläkelain mukaan YEL-työtulon on vastattava palkkaa, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yritystoimintaa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Käytännössä työtulojen lainmukaisuuden vahtiminen on mahdotonta. Virallisten rekistereiden kautta ei ole löydettävissä tietoa yrittäjien tosiasiallisista työpanoksista, jotta ne voitaisiin suhteuttaa heidän voimassaolevaan YEL-työtuloonsa.

Siksi kysyimmekin yrittäjiltä heidän omaa näkemystään siitä, vastaako heidän YEL-työtulonsa heidän todellista työpanostaan yritystoiminnassa. SY:n kyselyn vastaajista alle kolmannes ilmoittaa YEL-työtulonsa olevan lain edellyttämällä tasolla (kuva 13). Useampi kuin kuusi kymmenestä puolestaan vastasi, että heidän YEL-työtulonsa on pienempi kuin työpanoksensa. Selvä enemmistö vastaajista siis oman näkemyksensä mukaan alivakuuttaa itsensä lain määritelmään verrattuna. Voikin kysyä, onko lain määritelmä kohdallaan, jos melkein seitsemän vakuutettua kymmenestä ei syystä tai toisesta vakuuta itseään em. tasolla.

Kuva 13

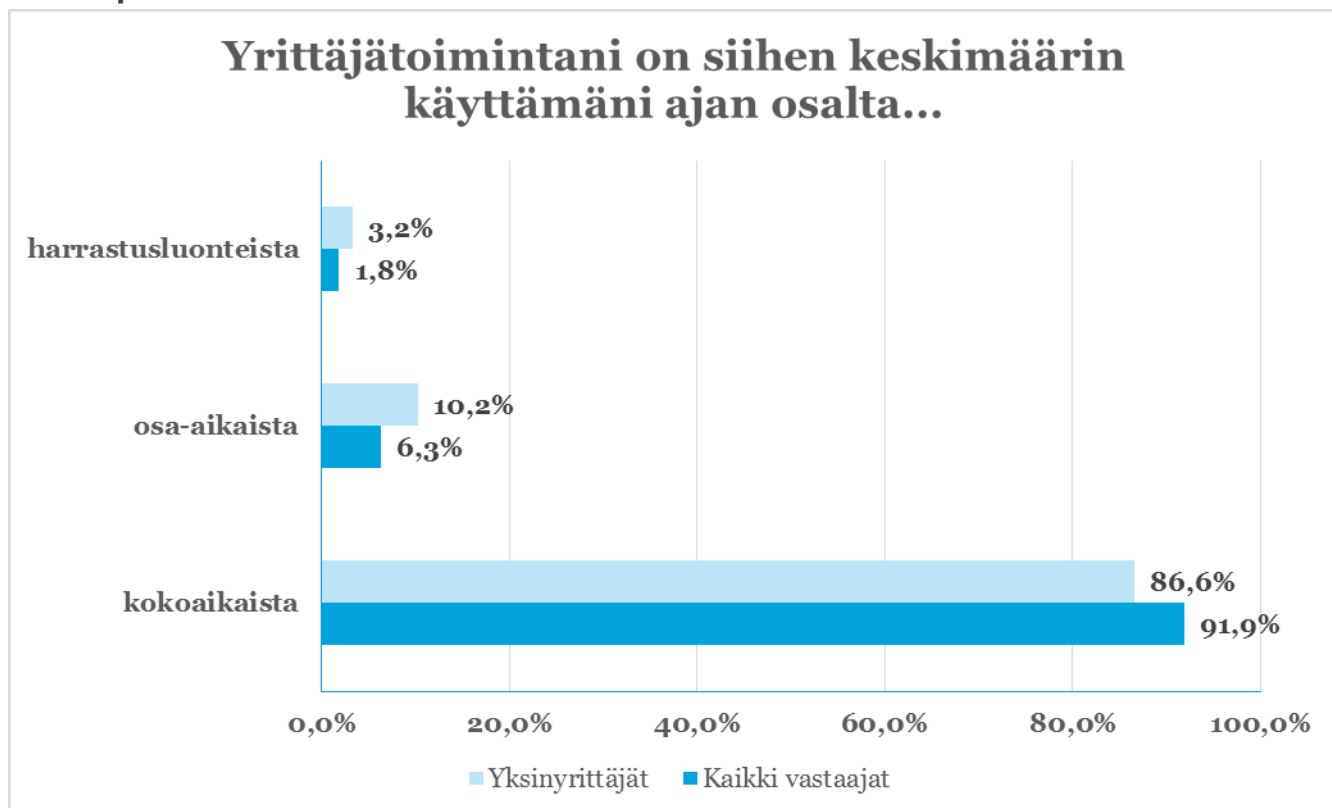


Työtulo vastaa erityisen huonosti työpanosta nuoremmilla yrittäjillä. Alle 35-vuotiaista joka viides on vakuuttanut itsensä todellisen työpanoksensa mukaan ja yli kolme neljästä sen alle. Tämäkin vahvistaa käsitystä siitä, etteivät nuorten matalat työtulot johdu toiminnan sivutoimisuudesta vaan siitä, että yritystoiminnan alkuvuosina rahat laitetaan enemmän yrityksen kehittämiseen.

Yrittäjien oman näkemyksen heidän työpanoksensa ja YEL-työtulonsa suhteesta lisäksi kysyimme heiltä yritystoimintansa työllistävyydestä ja vertasimme sitä heidän YEL-työtuloonsa. Vastaajista valtaosa ilmoittaa toimintansa olevan kokoaikaista. Myös osa-aikaisia oli jonkin verran ja muutama prosentti myös harrastusluonteisesti toimintaa harjoittavia.⁵ (Kuva 14.)

Yksinyrittäjävastaajissa on muuta vastaajajoukkoa enemmän osa-aikaisia ja harrastusluonteisia yrittäjiä. Heistäkin kuitenkin valtaosan toiminta on kokoaikaista. Suuremmissa yrityskokoluokissa on toiminta yli 95 prosentilla vastaajista kokoaikaista. Naisvastaajilla toiminta oli hieman miesvastaajia useammin osa-aikaista.

Kuva 14



YEL-työtulo ei ole sidottu suoraan työhön käytettävään aikaan vaan työpanoksen arvoon. Työpanoksen arvo saadaan yksinkertaistetusti laskettua kaavalla työhön käytetty aika kertaa työajan arvo.

Yksityisen sektorin palkansaajien keskimääräinen kokonaisansio tunnissa oli n. 20 euroa vuonna 2016, joten keskimäärin (toimialasta riippuen) YEL-vakuuttamisvelvollisuus täyttyy n. 7,4 viikkotyötunnin työpanoksella (52 vko x 7,4 h x 20 € = 7 654 euroa). Toki

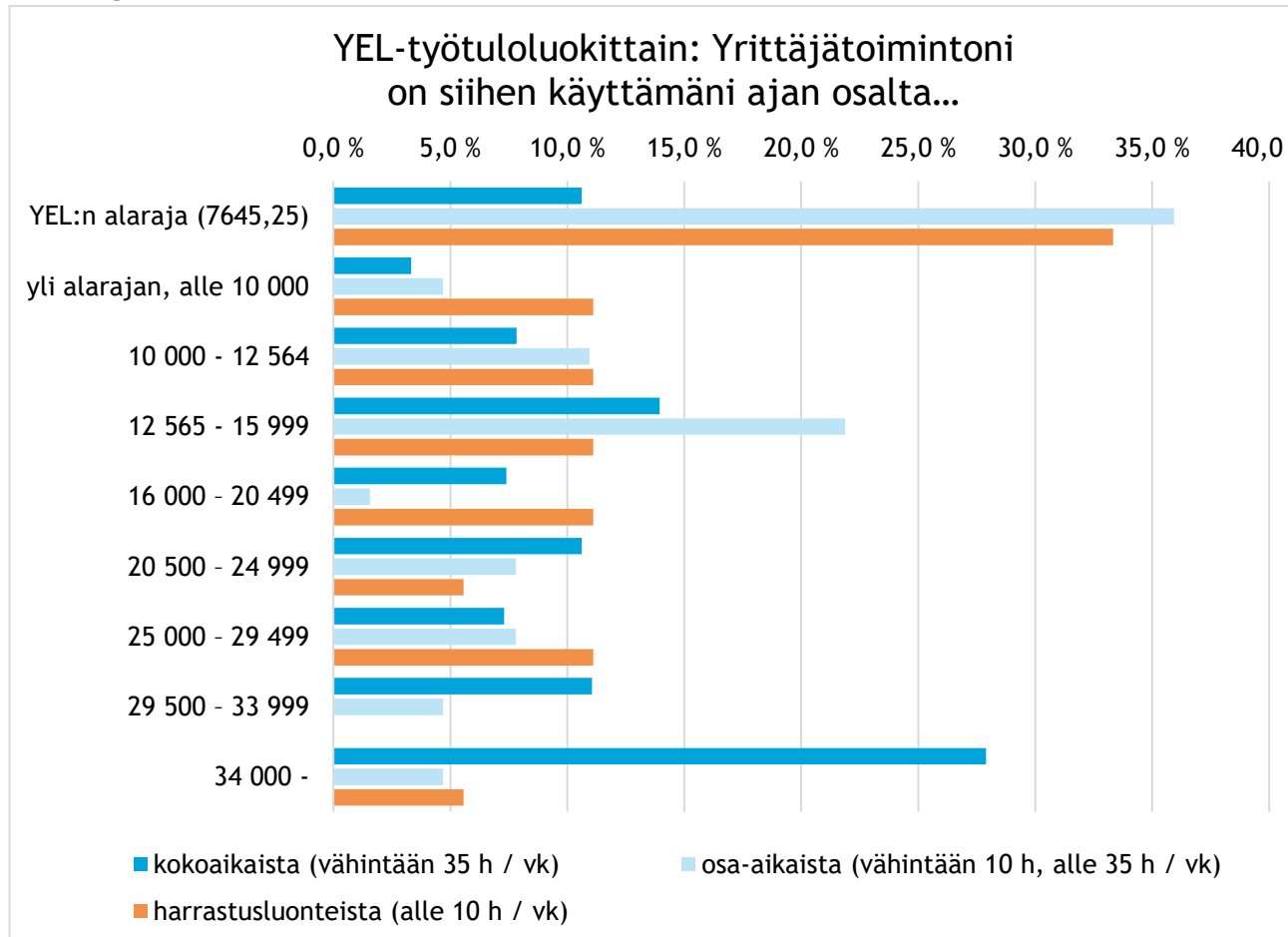
⁵ Vastaajia oli kysymyksessä ohjeistettu siten, että harrastusluonteista on toiminta, jota harjoitetaan alle 10 tuntia viikossa. Osa-aikaista toiminta on silloin, kun sitä harjoitetaan vähintään 10 tuntia mutta alle 35 tuntia viikossa, ja kokoaikaista, kun siihen käytetään vähintään 35 tuntia viikossa.

tässä on merkittäviä toimialakohtaisia eroja, sillä esimerkiksi eläinlääkärin ja siivoajan keskituntipalkka ei ole samansuuruinen.⁶

Jos käytetään keskituntipalkkaa apuna, kyselyn mukainen harrastusluonteinen toiminta jäisi kokonaan YEL-vakuuttamisvelvollisuuden ulkopuolelle, osa-aikainen toiminta tulisi vakuuttaa enintään n. 29 000 työtulolla ja kokoaikainen toiminta tulisi vakuuttaa aina vähintään yli 29 000 työtulolla.

Kun vertaamme vastauksia yritystoiminnan työllistävyydestä vastaajien YEL-työtuloihin, voimme havaita, että kokoaikaista yrittäjätoimintaa harjoittavista vain 39 prosentilla YEL-työtulo on vähintään 29 500 ja yli joka kymmenellä se on YEL:n alarajalla. Osa-aikaisista vastaajista puolestaan joka kymmenes on vakuuttanut itsensä vähintään 29 500 työtulolla. Harrastusluonteista toimintaa harjoittavia, joilla ei ehkä vakuutusta kuuluisi olla lainkaan, löytyy kaikista tuloluokista. (Kuva 15.) Tämä entisestään vahvistaa ajatusta siitä, ettei nykyinen YEL-työtulomäärittelmä toimi kovin hyvin ainakaan YEL-työtulon tason määrittäjänä.

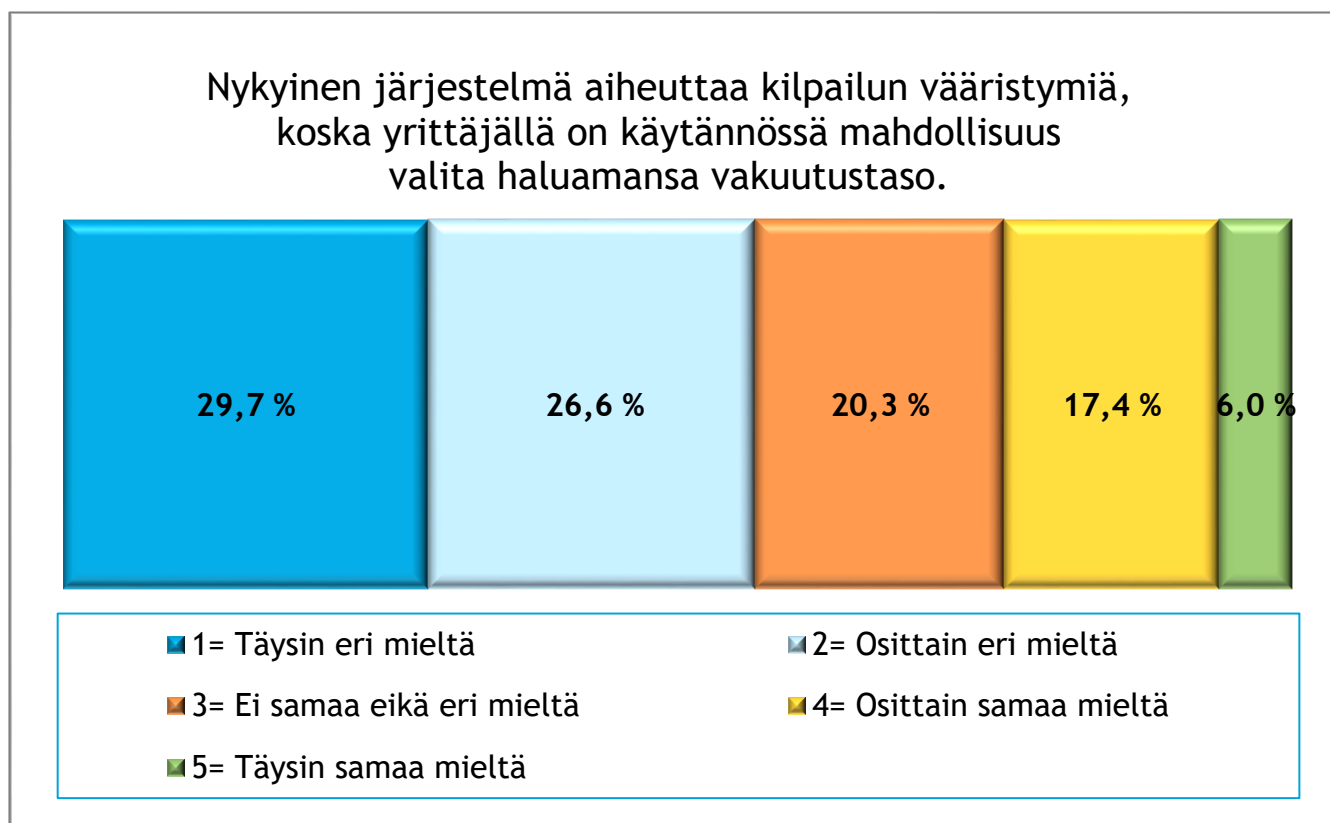
Kuva 15



⁶ Yksityisen sektorin eläinlääkärin keskimääräinen kokonaisansio tunnissa oli 28,6 euroa tunnissa vuonna 2016, joten ko. alan yrittäjän vakuuttamisvelvollisuus tulee vastaan n. 5,1 keskimääräisellä viikkotyötunnilla. Siivoajan vastaava ansio oli n. 11,9 euroa ja vakuuttamisvelvollisuuden työskentelyraja siis n. 12,4 tuntia viikossa.

Vaikka nykyinen YEL-järjestelmä mahdollistaakin sen, etteivät YEL-työtulot vastaa lain määritelmää, ei SY:n kyselyn vastaajista enemmistö pidä tätä ongelmallisena, ainakaan kilpailunäkökulmasta. Kun kyselyn vastaajille esitettiin väite, että mahdollisuus valita haluamansa vakuutustaso nykyjärjestelmässä aiheuttaa kilpailun vääristymiä⁷, oli selvästi yli puolet prosenttia vastaajista osittain tai täysin eri mieltä. (Kuva 16.) Väitteen kanssa osittain tai täysin samaa mieltä oli harvempi kuin joka neljäs. On hyvä huomata, että joka viides vastaaja ei ollut väitteen kanssa samaa eikä eri mieltä.⁸

Kuva 16



Kyselyssä kysyttiin myös, vastaako yrittäjien YEL-työtulo heidän yritystoiminnastaan saamia todellisia tuloja. Tähän vastasi myöntävästi selvästi useampi kuin kysymykseen työpanoksen ja YEL-työtulon suhteesta (kuva 17). Kuitenkin lähes puolet alivakuuttaa itsensä myös suhteessa todellisiin tuloihin.⁹ Sama kysymys esitettiin SY:n jäsenille vuonna 2010 tehdyssä sosiaaliturvakyselyssä. Seitsemässä vuodessa tapahtunut muutos

⁷ Väitteen esittämistä ennen vastaajille oli avattu asiaa kertomalla, että samalla toimialalla toimivalla kahdella yrittäjällä saattaa samalla viikkotuntimäärällä olla aivan eri YEL-työtulo.

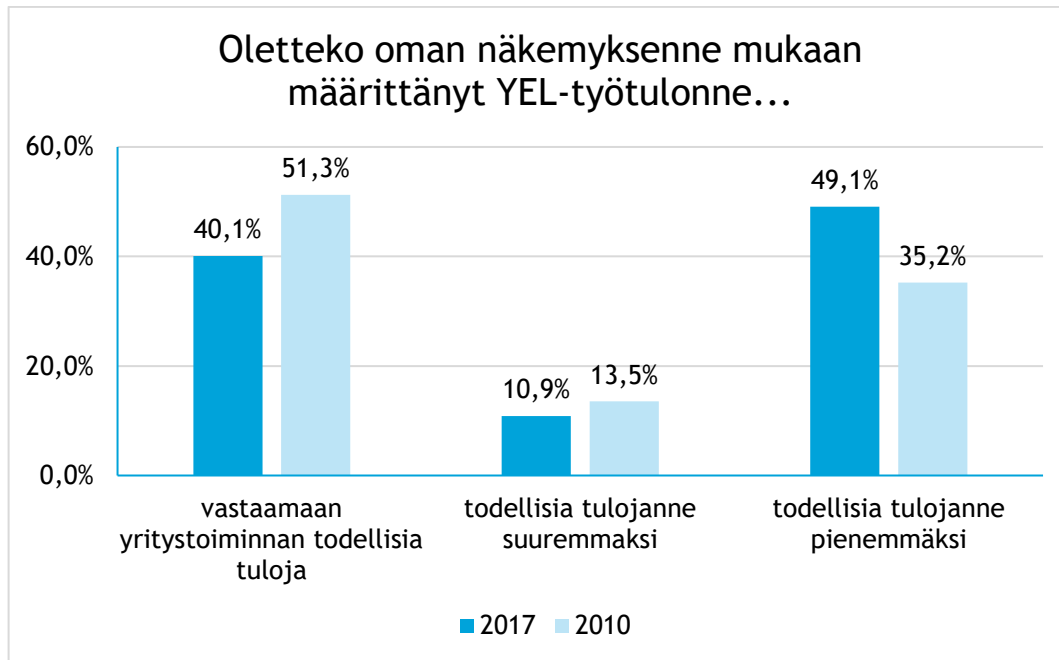
⁸ Yksinyrittäjät ovat selvästi eniten väitteen kanssa eri mieltä (60,3 %) ja isommissa yrityksissä toimivat samaa (28,7 %).

⁹ Tässä kohtaa on toki olennaista muistaa, ettei YEL-työtulon lain mukaan kuulukaan vastata yritystoiminnan todellisia tuloja.

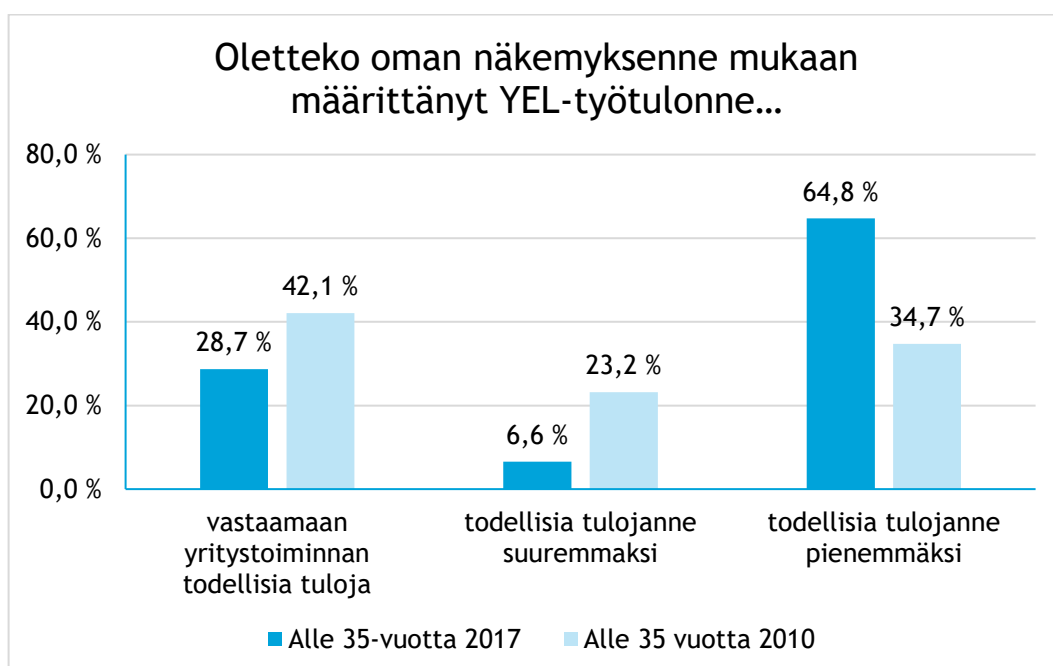
on merkittävä. Vuonna 2010 vielä yli puolet ilmoitti työtulonsa vastaavan todellisia tuloja ja reilu kolmannes vakuuttaneensa itsensä niiden alle.

YEL-työtulo vastaa paremmin toiminnan todellisia tuloja kuin työpanosta kaikissa ikäryhmissä. Vuoden 2010 kyselyyn todellisten tulojen alivakuuttaminen oli lisääntynyt kaikissa ikäryhmissä. Alle 35-vuotiaiden ryhmässä muutos oli kuitenkin dramaattisin.

Kuva 17



Kuva 18



SY:n kyselyn naisvastaajista peräti 17 prosenttia on määrittänyt YEL-työtulonsa todellisia tuloja suuremmaksi, kun miehillä vastaava luku on 7 prosenttia. Vastaavasti todellisia tuloja pienempi YEL-työtulo on naisista 43 prosentilla ja miehistä 53 prosentilla. Kyselyn tulokset kulkevat tältä osin käsikädessä ETK:n havaintojen kanssa: naisten YEL-työtulot ovat lähempänä heidän todellisia ansiotulojaan kuin miehillä.

Kyselyn vastaajista ammatinharjoittajilla YEL-työtulot vastaavat hieman muita paremmin todellisia tuloja. Tätä selittää se, että toiminnan tulo näkyy arjessa selkeästi. Tulos kuitenkin poikkeaa hieman ETK:n havainnosta, jonka mukaan osakeyhtiömuodossa toimivien yrittäjien YEL-työtulot vastaavat parhaiten heidän todellisia tulojaan.

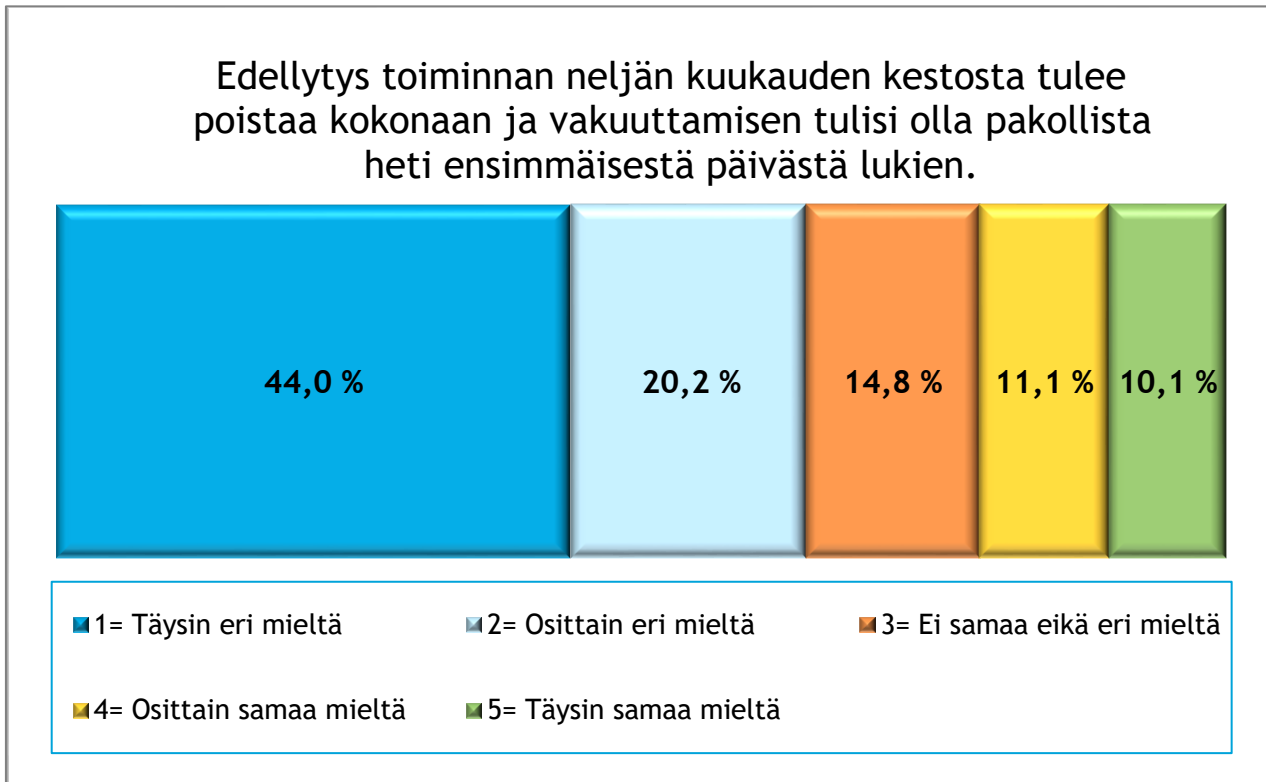
4. Vakuuttamisen rajat

Erityisesti laskutuspalveluita käyttävien henkilöiden ongelmaksi on esitetty se, että alle neljän kuukauden yritystoimintaa ei voi tällä hetkellä vakuuttaa edes vapaaehtoisesti. Toki on hyvä muistaa, että yritystoiminnan kestoa ei pidä arvioida pelkästään yksittäisten toimeksiantojen alkamisen ja päättymisen kautta. On kuitenkin mahdollista, että kaikki halukkaat eivät nykyisin pääse vakuutuksen piiriin.

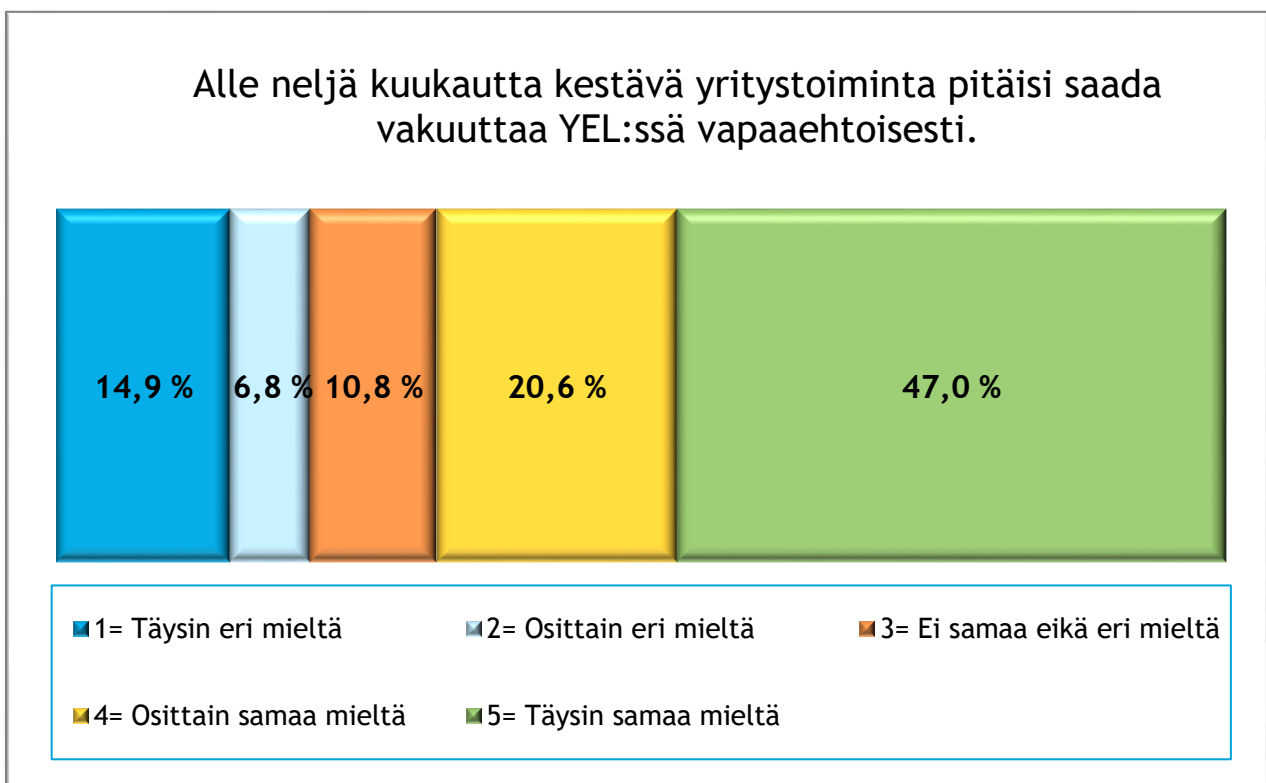
SY:n kyselyn vastaajista hieman yli viidennes on osittain tai täysin sitä mieltä, että toiminnan neljän kuukauden kesto vakuuttamisen edellytyksenä tulee poistaa kokonaan (kuva 19). Melkein kaksi kolmesta on kuitenkin täysin tai osittain sitä mieltä asiasta. Eriytyisen vahvaa vastustus on alle 35-vuotiaiden ryhmässä, jossa yli puolet on täysin eri mieltä väitteen kanssa ja joka viides osittain.

Sen sijaan vastaajista yli kaksi kolmesta on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että alle neljä kuukautta kestävä yritystoiminta pitäisi saada vakuuttaa YEL:ssä vapaaehtoisesti (kuva 20). Osittain tai täysin eri mieltä väitteen kanssa on hieman yli viidennes vastaajista. Tämä tukee ajatusta siitä, että järjestelmää tulisi kehittää mieluummin vapauksia ja osallistumismahdollisuuksia lisäämällä, kuin pakottamalla yhä lyhyempää toimintaa järjestelmän piiriin.

Kuva 19

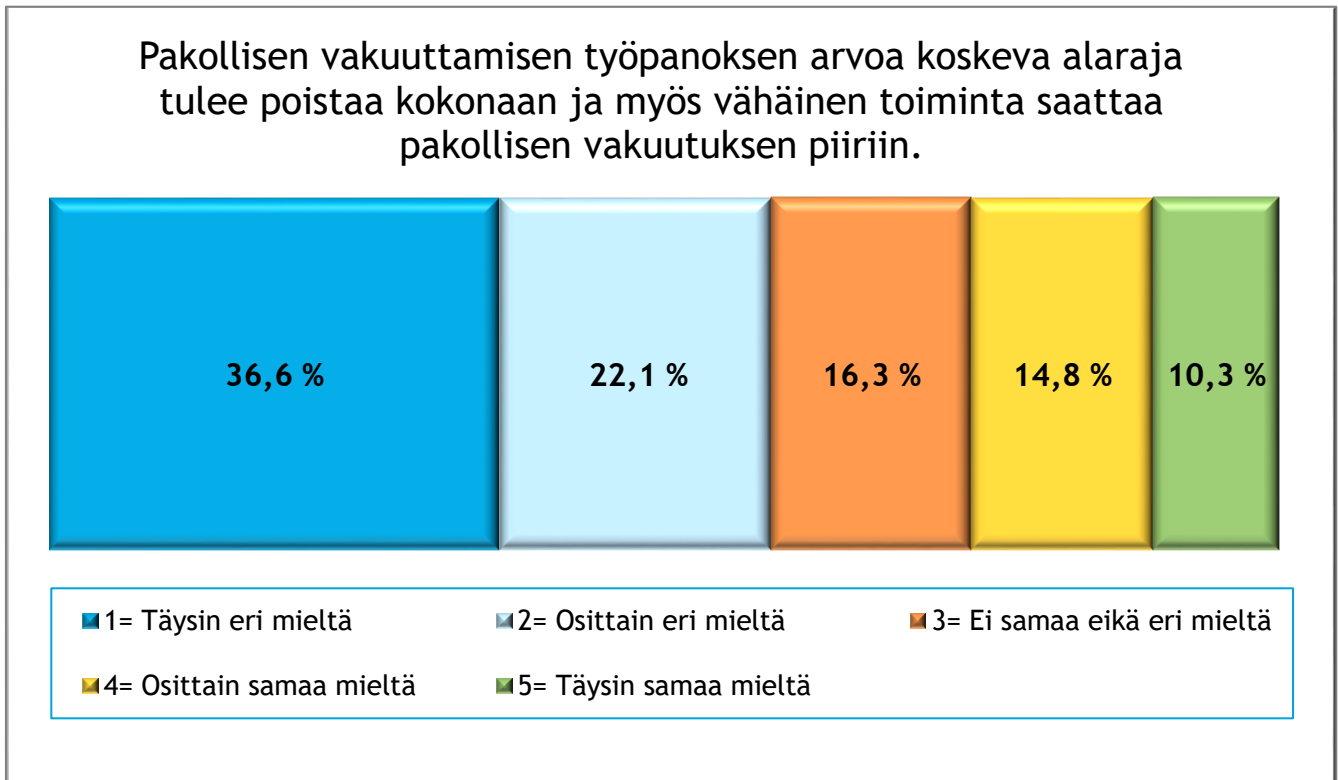


Kuva 20



On myös esitetty, että pakollisen vakuuttamisen alaraja tulisi poistaa ja kaikki pienimuotoisenkin toiminta ottaa vakuutuksen piiriin. SY:n vastaajista pakollisen vakuuttamisen alarajan poistamista kannattaa täysin tai osittain vastaajista joka neljäs ja vastustaa selvästi yli puolet kaikista vastaajista (kuva 21).

Kuva 21



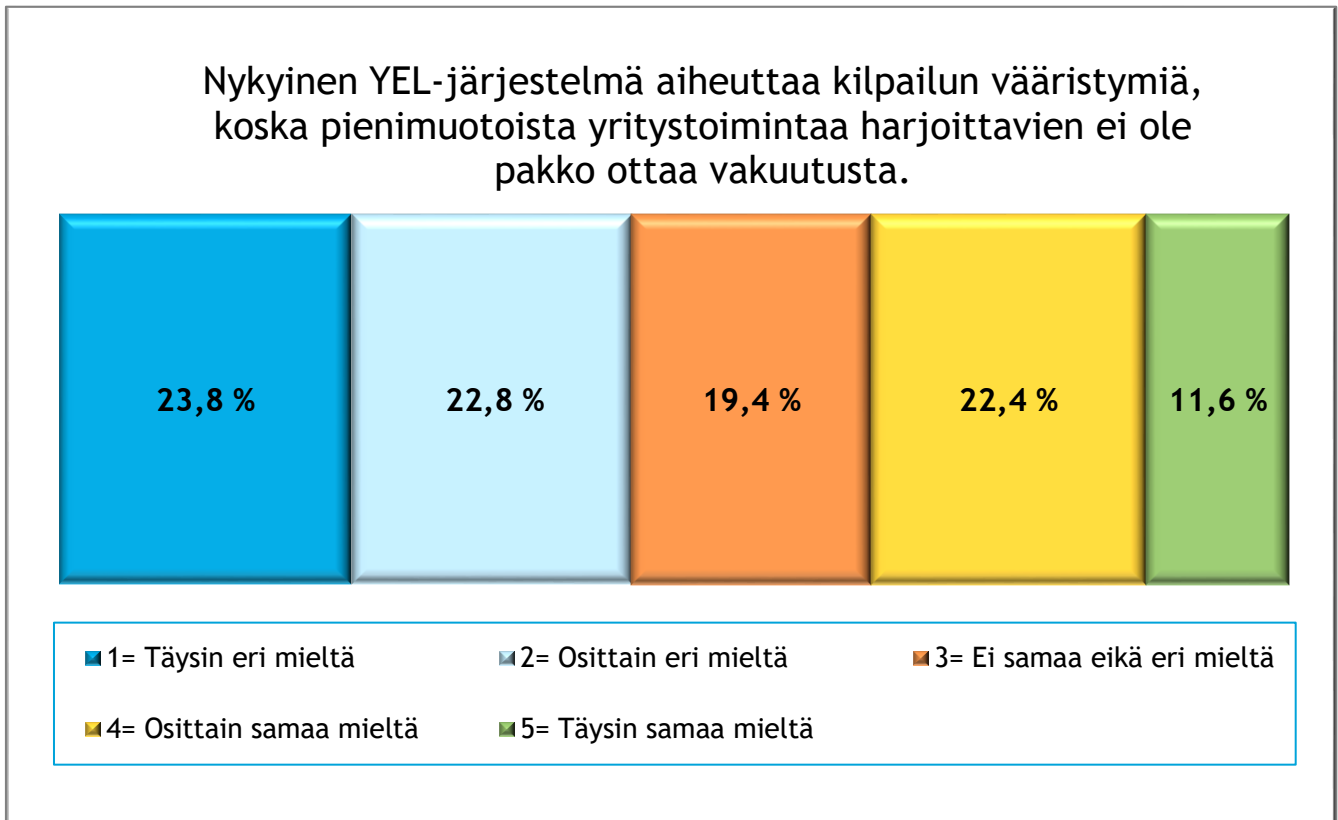
On hyvä huomata, että tässäkin vahvin vastustus ajatukselle tulee nuoremmilta vastaajaryhmiltä. Alle 35-vuotiaista yli puolet on täysin eri mieltä väitteen kanssa ja 15,6 prosenttia osittain. Kaikissa ikäryhmissä yli puolet vastaajista vastustaa ajatusta joko täysin tai osittain, mutta vastustus laskee nuoremmista vanhempiin.

Pakollista vakuuttamista vastustivat eniten yksinyrittäjät, joista lähes 62 prosenttia oli väitteen kanssa eri mieltä ja 21 prosenttia samaa mieltä. Alarajan poistaminen sai sitä enemmän kannatusta, mitä suuremmasta yrityksestä on kyse. Kuitenkin 10–49 henkilöä työllistävästäkin vastaajista 53 prosenttia vastusti rajan poistoa, kun vain joka kolmas oli poiston kannalla. Yhtiömuodoittain tarkasteltuna väitteen kanssa vahvimmin eri mieltä olivat toiminimiyritykset, joista 38 prosenttia oli asiasta täysin eri mieltä ja 25 prosenttia osittain eri mieltä.

Pienimuotoista yritystoimintaa harjoittavien vapautus vakuutuksesta nähtiin hieman suuremmaksi kilpailuongelmaksi kuin se, että yrittäjällä on käytännössä mahdollisuus valita YEL-työtulonsa. Hieman yli kolmannes vastaajista oli osittain tai täysin samaa mieltä väitteen ”Nykyinen järjestelmä aiheuttaa kilpailun vääristymiä, koska pienimuotoista yritystoimintaa harjoittavien ei ole pakko ottaa vakuutusta” kanssa (kuva 22). Osittain tai täysin eri mieltä väittämän kanssa oli kuitenkin lähes puolet vastaajista. Erikoista

on, että kuitenkin edellä vain joka vain neljäs kannatti pakollisen vakuuttamisen työtulo-
rajan poistamista, joten ilmeisesti kilpailun vääristymää ei pidetä kovinkaan merkittä-
vänä ongelmana. Huomionarvoista myös on, ettei melkein joka viidennellä vastaajalla
ollut mielipidettä suuntaan eikä toiseen tästäkään väitteestä.

Kuva 22



Yksinyrittäjät olivat enemmän väitteen kanssa eri mieltä kuin suuremmista yrityksistä tulevat vastaajat. Kaikissa kokoluokissa kuitenkin erimieliset olivat enemmistö ja noin viidenneksellä ei ollut näkemystä asiaan.

Kyselyssä esiteltiin pitkästi, millaisia positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia yrittäjälle olisi sillä, että YEL-vakuutuksen alaraja nostettaisiin vastaamaan työttömyysturvan alarajaa. Yrittäjät on esittänyt tätä jo aiemmin. Väitteen ”SY:n ehdotus on hyvä ja perusteltu” kanssa osin tai täysin samaa mieltä oli lähes kaksi kolmesta vastaajasta. Vain 14 prosenttia vastaajista oli osin tai täysin eri mieltä. Joka viidennellä vastaajalla ei ollut mielipidettä asiassa suuntaan tai toiseen.¹⁰ (Kuva 23.)

¹⁰ Esityksen kannatus oli erityisen vahvaa yli 44-vuotiaiden keskuudessa. Heistä 70 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä ainakin osin. Alle 35-vuotiaista väitteen kanssa osin tai täysin eri mieltä oli lähes joka viides ja osin tai täysin samaa mieltä melkein puolet, mutta peräti 31,1 prosentilla ei ollut mielipidettä asi-
aan.

SY:n esitys saa siten yrittäjiltä erittäin vahvan tuen. Huomionarvoista on myös se, että vuonna 2017 itsensä alle työttömyysturvan alarajan vakuuttaneista vastaajista selkeä enemmistö on väitteen kanssa ainakin osittain samaa mieltä (kuva 24).

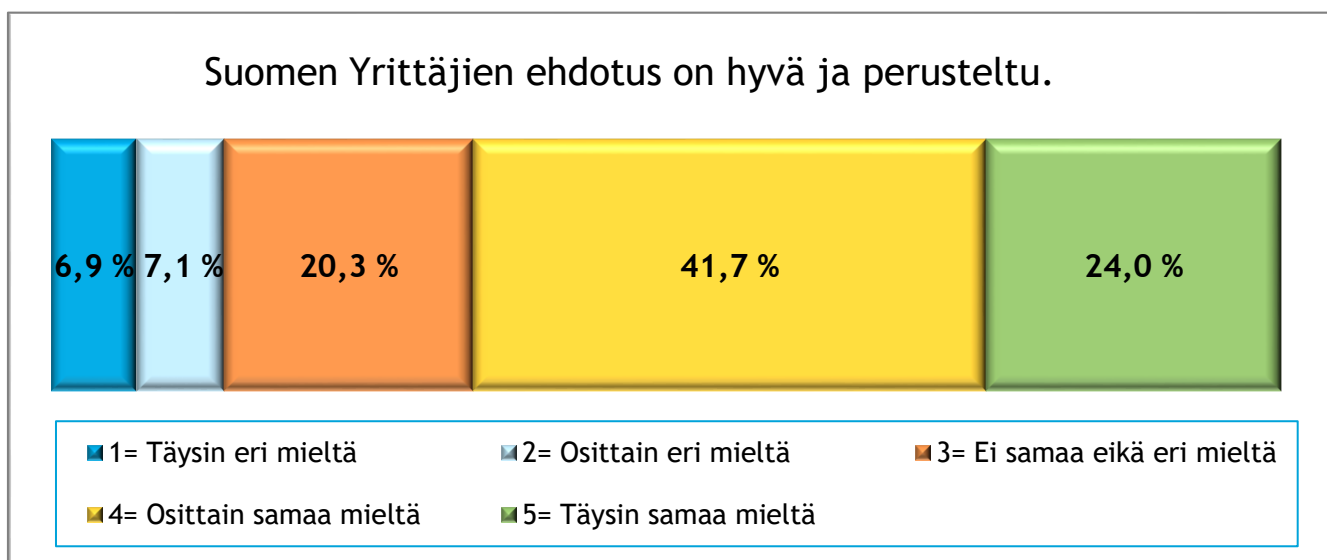
Jos YEL-vakuutuksen työtulo nostettaisiin työttömyysturvan alarajalle, olisi merkitys suurin vastaajille, joiden YEL-työtulo jää tällä hetkellä ko. rajan alapuolelle. Heidän tulisi muutoksen myötä pohtia, olisivatko he jatkossakin YEL-vakuuttamisvelvollisia ja ottaisivatko he muutoksen jälkeen vakuutuksen.¹¹

SY:n esityksen kannatus saa alle 12 565 euron YEL-työtulotason omaavien vastaajien keskuudessa saa muita vastaajia enemmän vastustusta. Silti myös alimmilla työtulotasoilla itsensä vakuuttaneista vastaajista jopa 55 prosenttia pitää ehdotusta hyvänä ja perusteltuna, ja vain 23 prosenttia on toista mieltä. Luvut ovat samat, kun tarkastellaan alle työttömyysturvan alarajan vakuuttaneita kokoaikaisesti toimivia yrittäjiä. Tärkeää tämä on siksi, että muutos vaikuttaisi käytännössä suoraan ainoastaan tämän ryhmän vakuutusmaksuihin ja turvaan.

Sukupuolittain tarkasteltuna naiset pitävät SY:n esitystä hieman miehiä useammin hyvänä. Heistä jopa seitsemän kymmenestä oli osittain tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa, kun miehistä näin koki noin 63 prosenttia.

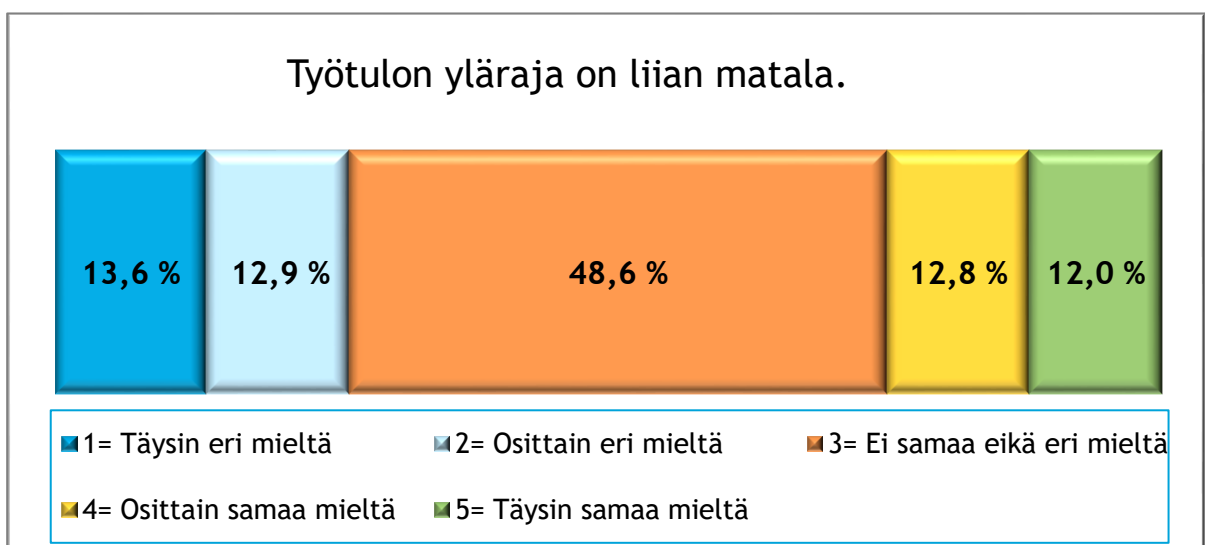
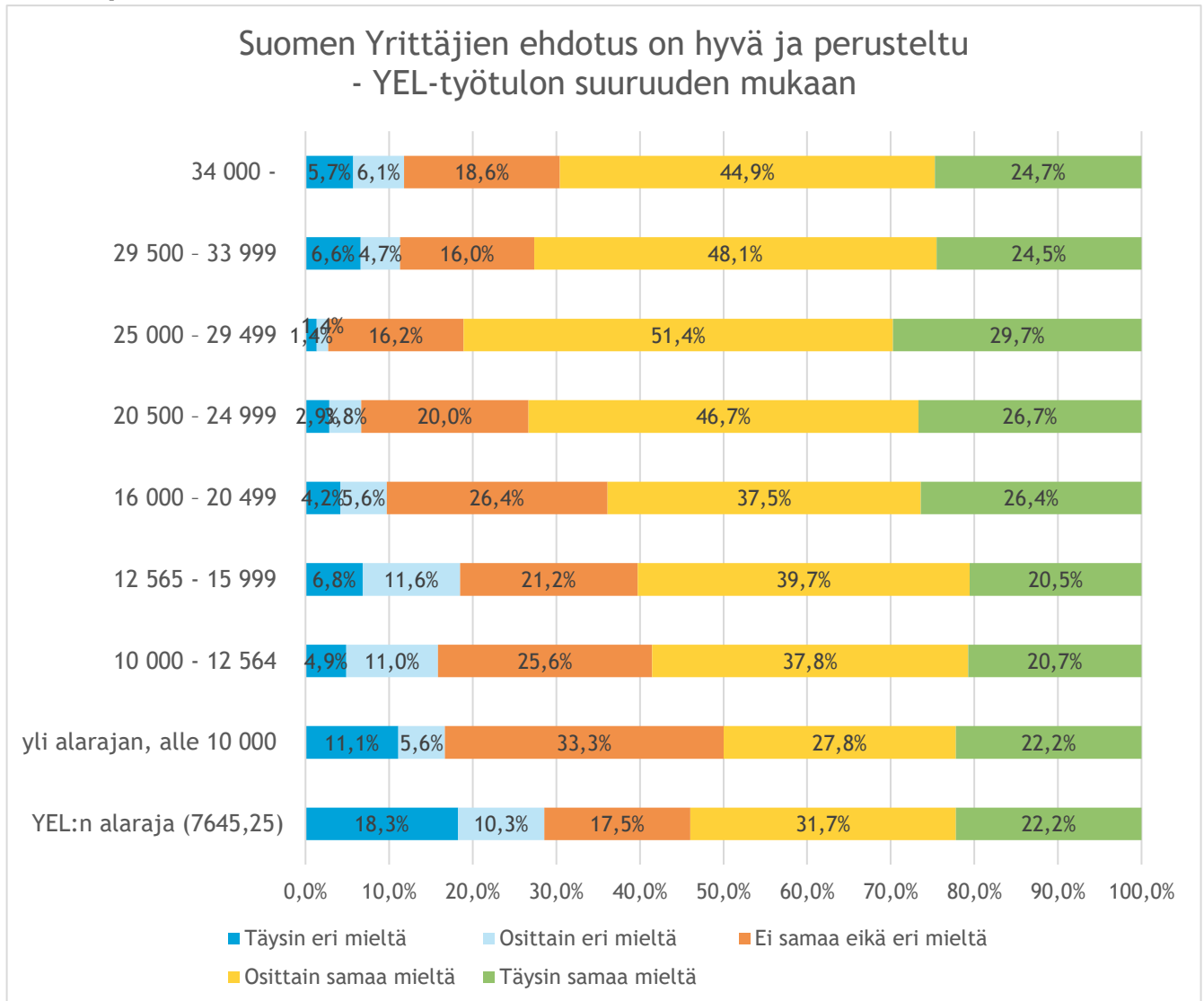
Yhtiömuodoittain esitystä pidettiin erityisen hyvänä henkilöyhtiöissä (täysin tai osittain samaa mieltä 71,4 %). Osakeyhtiömuodossa toimivissa oli eniten vastustajia (täysin tai osittain eri mieltä 15,5 %) ja toiminimiyrittäjissä niitä, joille asialla oli vähiten merkitystä (ei samaa eikä eri mieltä 24,4 %).

Kuva 23



¹¹ Kyselyn vastaajista, joiden YEL-työtulo jäi alle työttömyysturvan alarajan, kokoaikaisesti toimivia oli 82,5 prosenttia, joten heillä olisi SY:n esittämän alarajamuutoksen jälkeenkin varmasti vakuuttamisvelvollisuus. Osa-aikaisesti toimivia em. oli 13,4 prosenttia ja osa tästä vastaajajoukosta olisi myös edelleen vakuuttamisvelvollisia.

Kuva 24



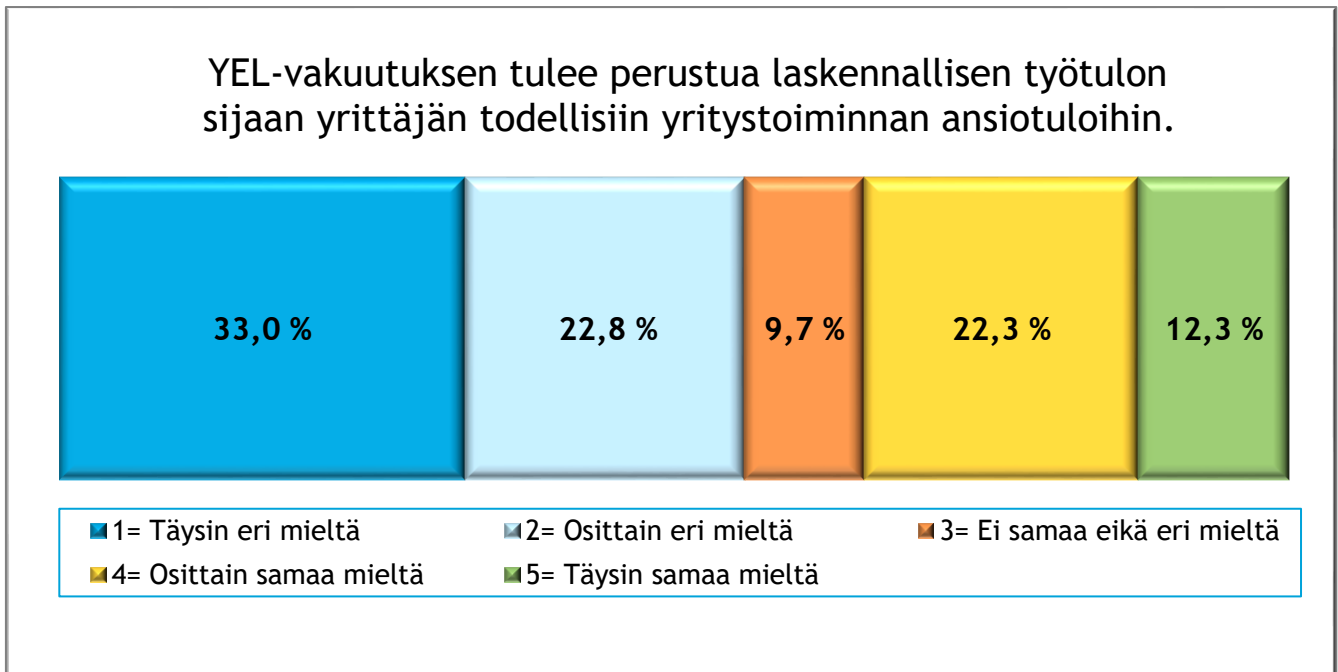
Kuva 25

Kysyttäessä työtulon ylärajasta vastaukset jakautuvat merkittävästi. Merkille pantavaa on, että vastaajista lähes puolet ei ole mitään mieltä työtulon nykyisestä ylärajasta (kuva 25). Lähes yhtä moni vastaajista on väitteen ”Työtulon yläraja on liian matala” kanssa samaa mieltä kuin eri mieltä.

5. Pitäisikö sittenkin vakuuttaa todellisia tuloja nykyisen työpanoksen sijaan?

Eläketurvakeskus on esittänyt, että YEL-vakuutuksessa pitäisi nykyisen työpanos-ajattelun sijasta ottaa vakuutuksen perusteena olevaksi työtuloksi yritystoiminnan todelliset ansiotulot. SY:n kyselyn vastaajilta ajatus ei saanut kannatusta. Yli puolet oli osittain tai täysin eri mieltä väitteen ”YEL-vakuutuksen tulee perustua yrittäjän todellisiin yritystoiminnan ansiotuloihin” kanssa. Osittain tai täysin samaa mieltä puolestaan oli reilu kolmannes vastaajista. (Kuva 26.)

Kuva 26



Eniten väitteen kanssa erimielisiä oli alle 35-vuotiaissa, joista 43 prosenttia oli täysin ja 18 prosenttia osittain eri mieltä. Vastustus pieneni vastaajien iän myötä. Mielenkiintoista on, että usein vanhemmilla yrittäjillä tulotaso on parempi, mutta heillä on enemmän halukkuutta vakuuttaa todellisten tulojen mukaan. Toisaalta heillä on myös YEL-työtulot korkeammat jo valmiiksi ja varmasti enemmän valinnanmahdollisuutta sen suhteen, miten rahansa sijoittavat.

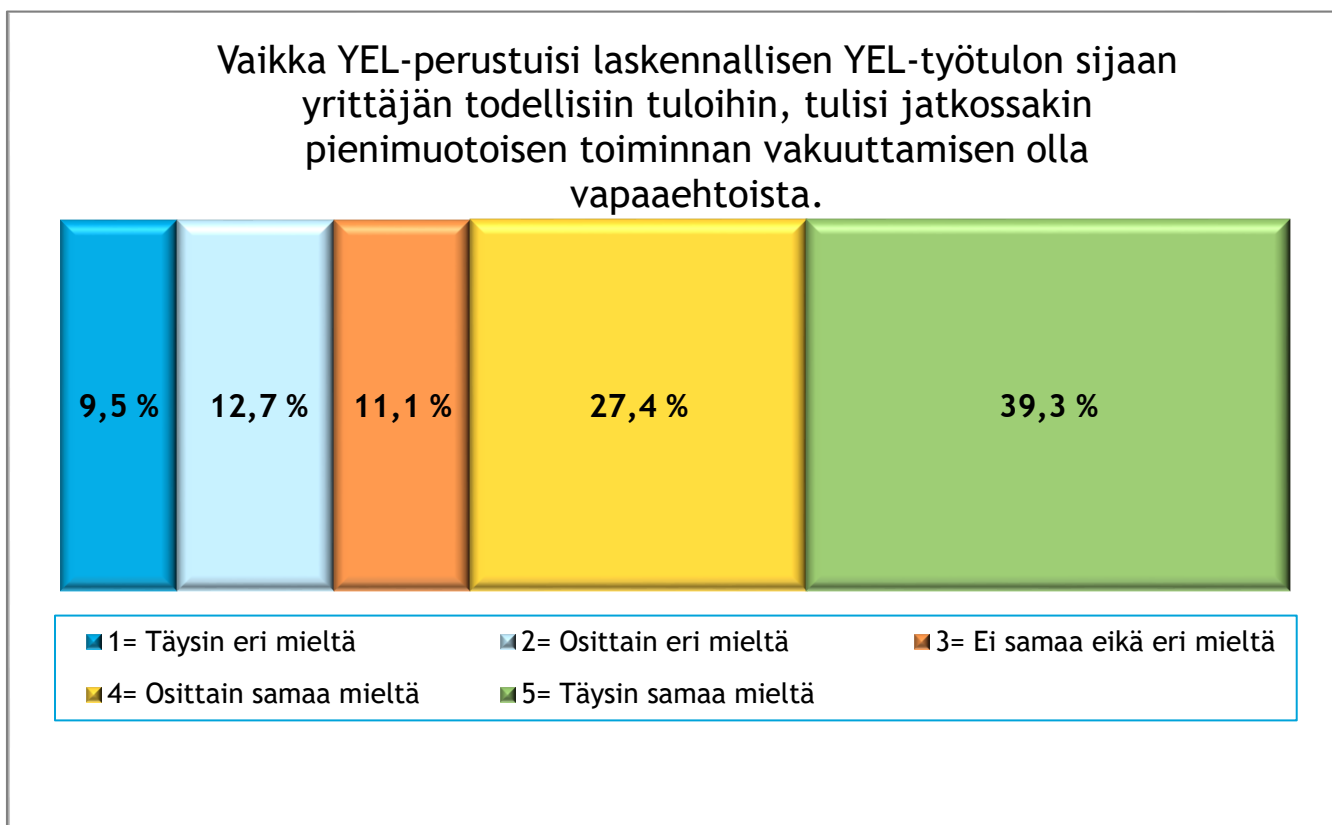
Yrityskokoluokittain tarkastellen isommissa yrityksissä oltiin hieman pienempiä enemmän ajatusta vastaan. Tämä on hieman erikoista, kun ottaa huomioon, että isommissa YEL-työtulo vastaa kyselyn mukaan paremmin yrittäjän todellisia tuloja kuin pienemmissä ja alivakuuttaminen on harvinaisempaa.

Miesvastaajista jopa 37 prosenttia oli väitteen kanssa täysin eri mieltä, kun naisista näin jyrkästi vastasi 27 prosenttia. Vaikka naisistakin enemmistö oli väitteen kanssa eri mieltä, oli heissä miehiä enemmän todellisten tulojen vakuuttamista kannattavia. Naisilla YEL-työtulot ovat keskimäärin lähempänä heidän todellisia tulojaan kuin miehillä.

Todellisten tulojen vakuuttaminen saa yhtiömuodoittain tarkasteltuna eniten tukea toimimisyrittäjiltä ja vähiten henkilöyhtiömuodossa ja osakeyhtiössä toimivilta. Yllättävää on, että yhtiömuodon merkitys ei ole kuitenkaan suuren suuri ja vaikka osakeyhtiöissä, joissa voidaan tehdä verotuksellista suunnittelua tulojen suhteen ja siksi todellisten tulojen selvittäminen sosiaalivakuutusmielessä voi olla haastavaa, ei vastaukset kuitenkaan eroa merkittävästi muista vastaajista.

Peräti kaksi kolmesta kyselyn vastaajasta oli osin tai täysin samaa mieltä siitä, että vaikka YEL-vakuutus perustuisi yrittäjän todellisiin tuloihin, tulisi jatkossakin pienimuotoisen toiminnan vakuuttaminen olla vapaaehtoista (kuva 27). Väitteen kanssa osin tai täysin eri mieltä oli reilu viidennes vastaajista.

Kuva 27

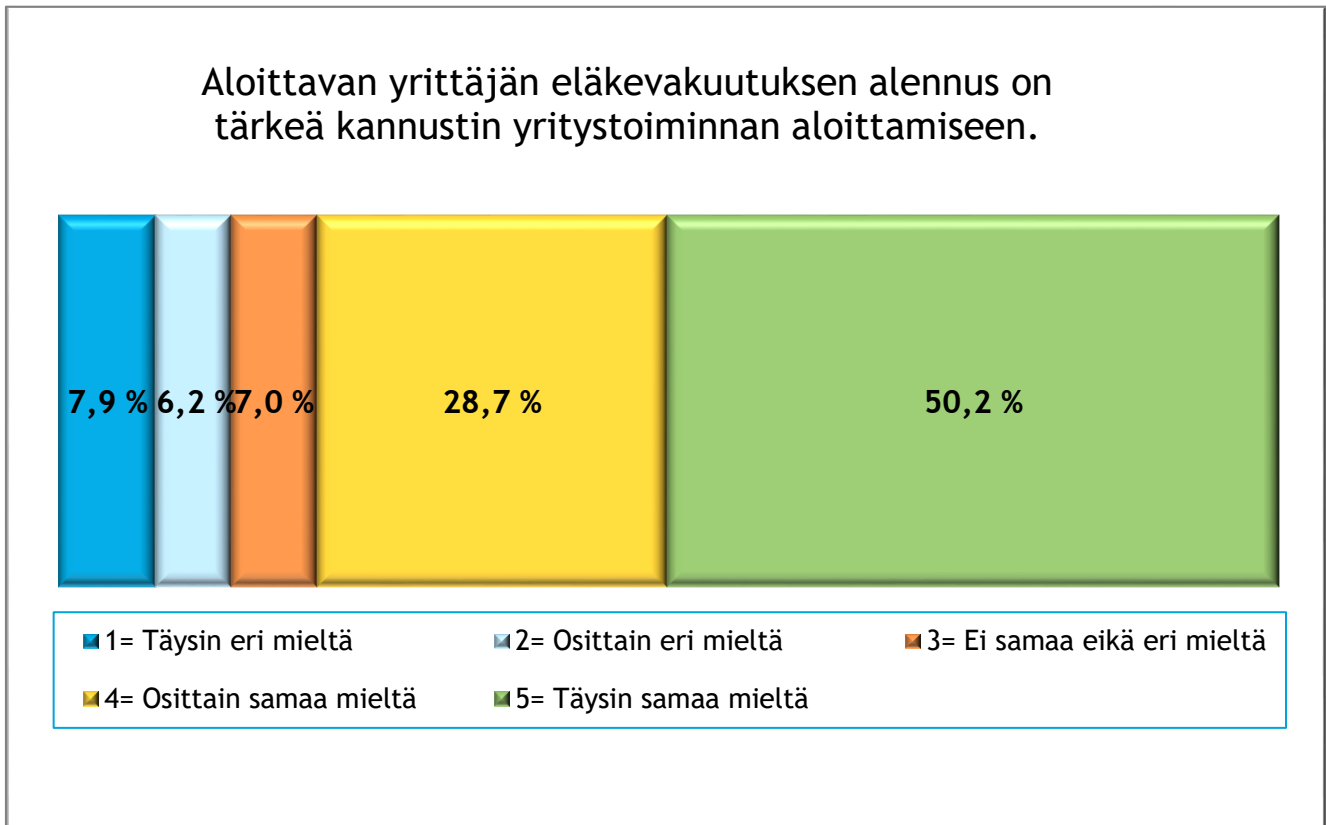


6. Vakuutusmaksut

Kyselyn vastaajat pitivät aloittavan yrittäjän eläkevakuutusmaksun alennusta tärkeänä kannustimena yritystoiminnan aloittamiseen. Väitteen kanssa osin tai täysin samaa

mieltä on neljä viidestä vastaajasta ja osin tai täysin eri mieltä noin joka seitsemäs vastaaja (kuva 28). Onkin erittäin tärkeää, että järjestelmässä säilyy elementtejä, jotka helpottavat maksurasitusta yritystoiminnan alkuvaiheessa ja kannustavat myös uusia henkilöitä aloittamaan yritystoiminnan.

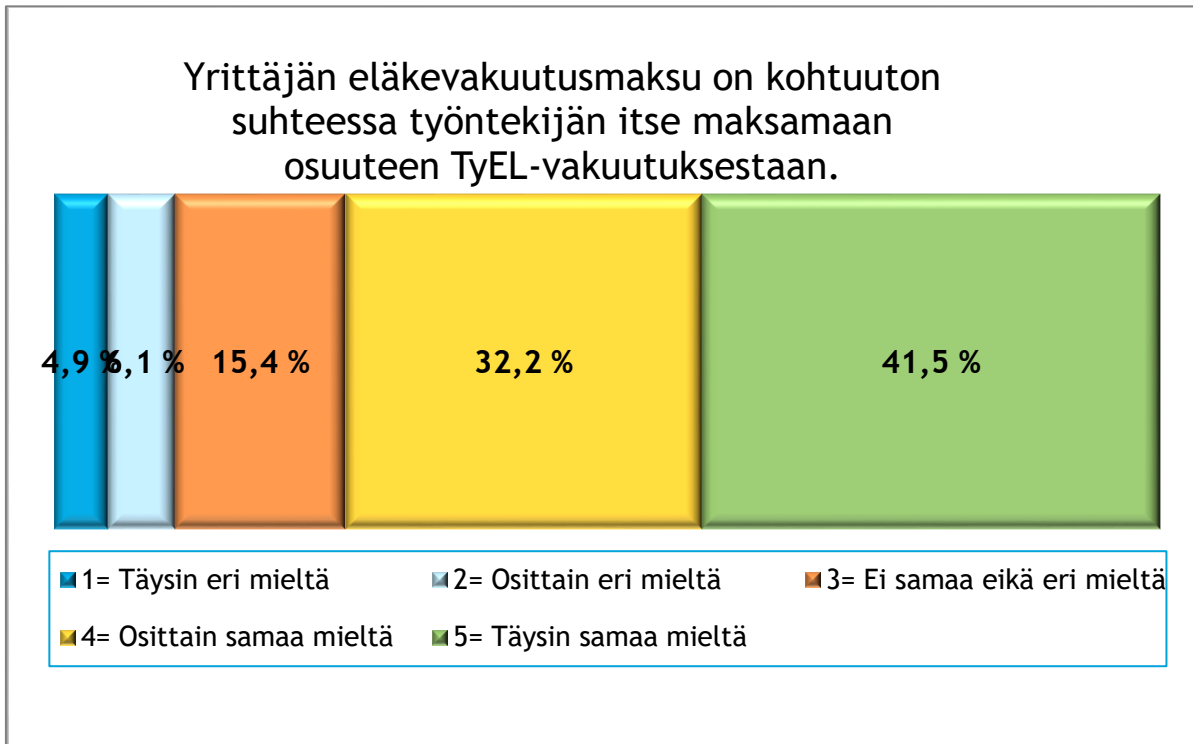
Kuva 28



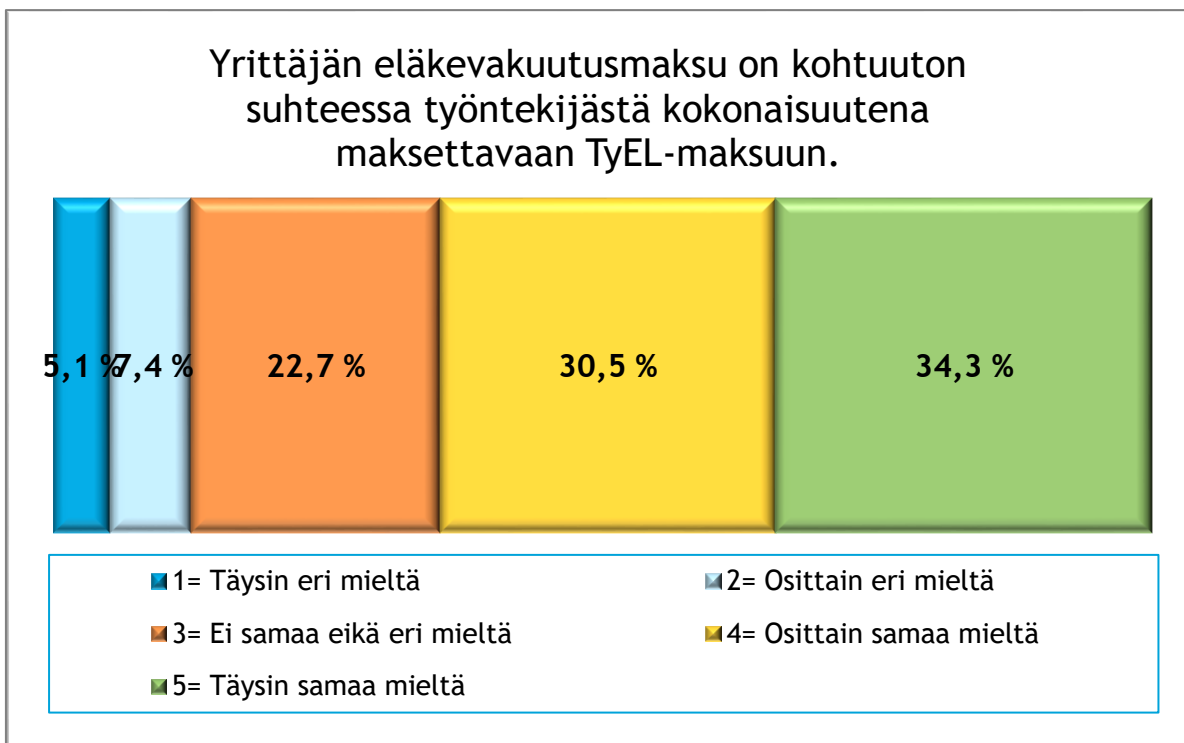
Yrittäjät usein vertaavat vakuutusmaksutaakkaansa työntekijään ja YEL- ja työntekijän eläkelain mukaista TyEL-maksua keskenään. SY:n kyselyn vastaajat pitivät YEL-vakuutusmaksua kohtuuttomana sekä suhteessa työntekijän itse maksamaan osuuteen TyEL-maksusta että työntekijästä kokonaisuutena maksettavaan TyEL-maksuun. Ensimmäisen kanssa samanmielisiä oli lähes kolme neljästä ja jälkimmäisen lähes kaksi kolmesta vastaajasta. (Kuvat 29 ja 30.) TyEL-maksuun kokonaisuudessaan verrattuna koettu kohtuuttomuus tuntuu ehkä hieman erikoiselta, koska vakuutusmaksu samalla työtulotasolla on YEL- ja TyEL-järjestelmässä käytännössä samansuuruinen. On myös hyvä huomata, että yli viidenneksellä vastaajista ei ollut asiassa mielipidettä suuntaan tai toiseen.¹²

¹² Vastausten perusteella on ilmeistä, ettei YEL- ja TyEL-vakuutusmaksujen kytköstä ole syytä poistaa. Maksujen irrottamisella toisistaan, ainakin jos se tarkoittaisi korkeampia YEL-maksuja, olisi merkittäviä vaikutuksia yrittäjien halukkuuteen osallistua järjestelmän rahoittamiseen.

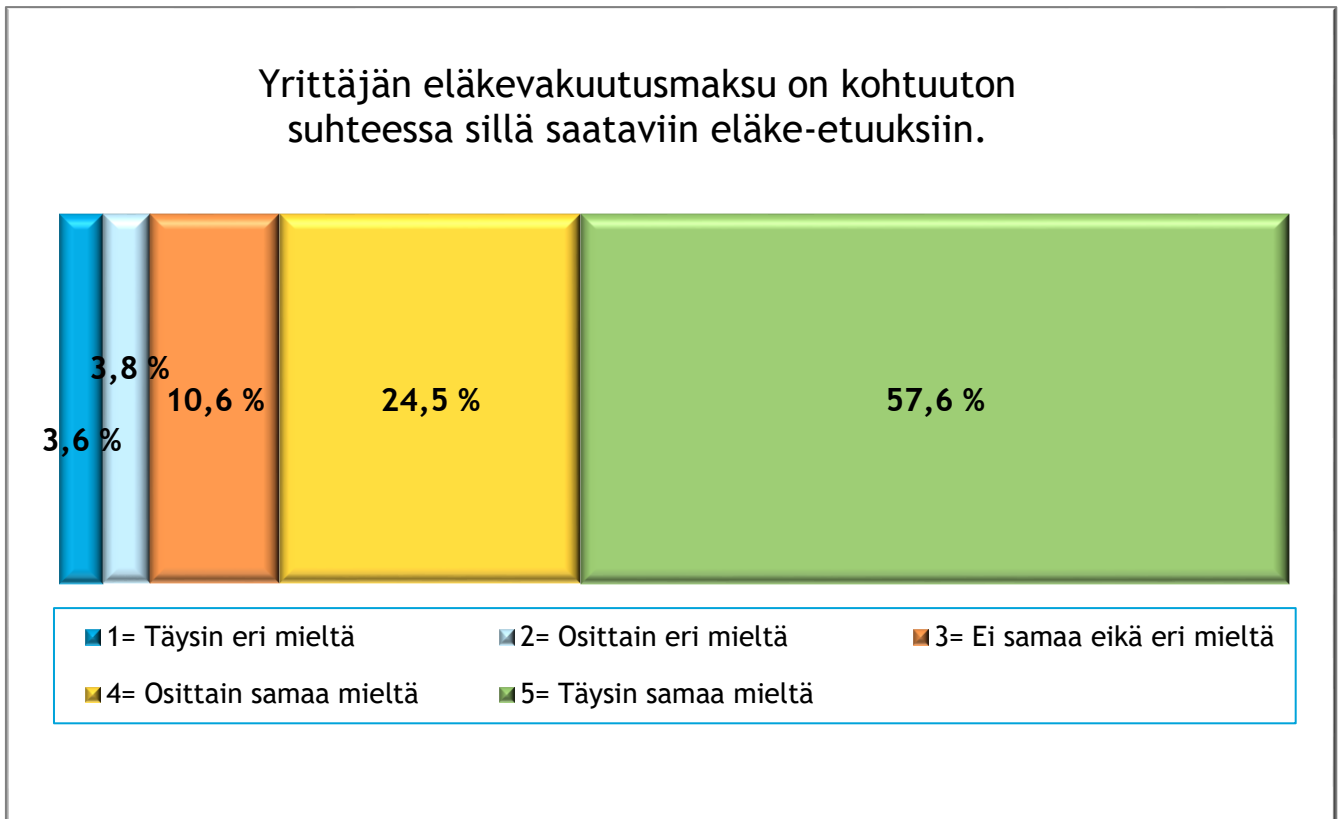
Kuva 29



Kuva 30



Kuva 31



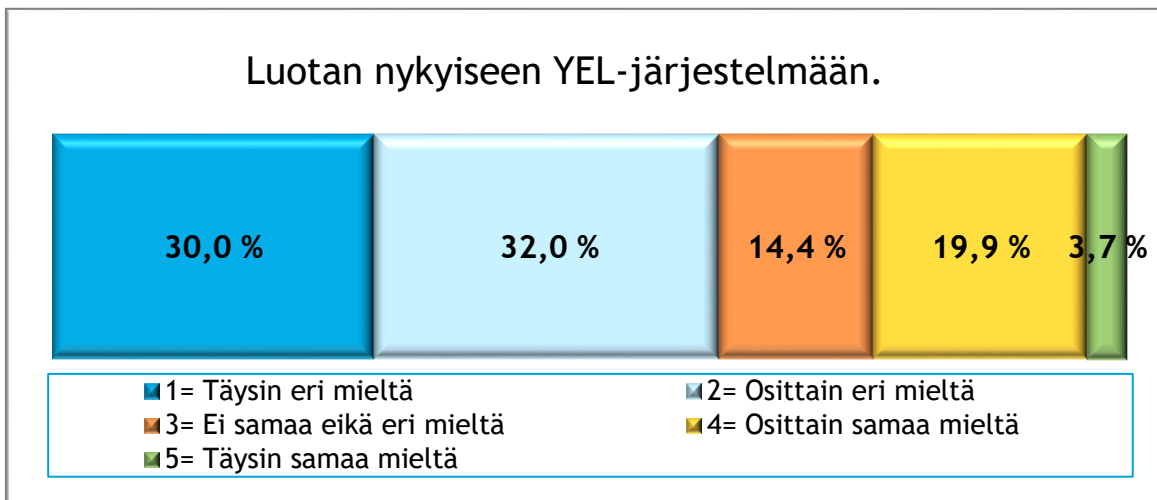
Erityisen kohtuuttomaksi eläkevakuutusmaksu koetaan suhteessa sillä saataviin eläke-etuuksiin. Selvästi yli puolet SY:n kyselyn vastaajista on täysin samaa mieltä väitteen kanssa ja noin neljännes vielä osittain (kuva 31). Tämä kertonee laajemmin epäluottamuksesta eläkejärjestelmään, koska työntekijä saa samalla vakuutusmaksulla käytännössä aivan samansuuruisen eläkekertymän kuin yrittäjäkin. Tarkastelemme luottamus-kysymystä lisää seuraavassa luvussa.

7. Luottamus järjestelmään

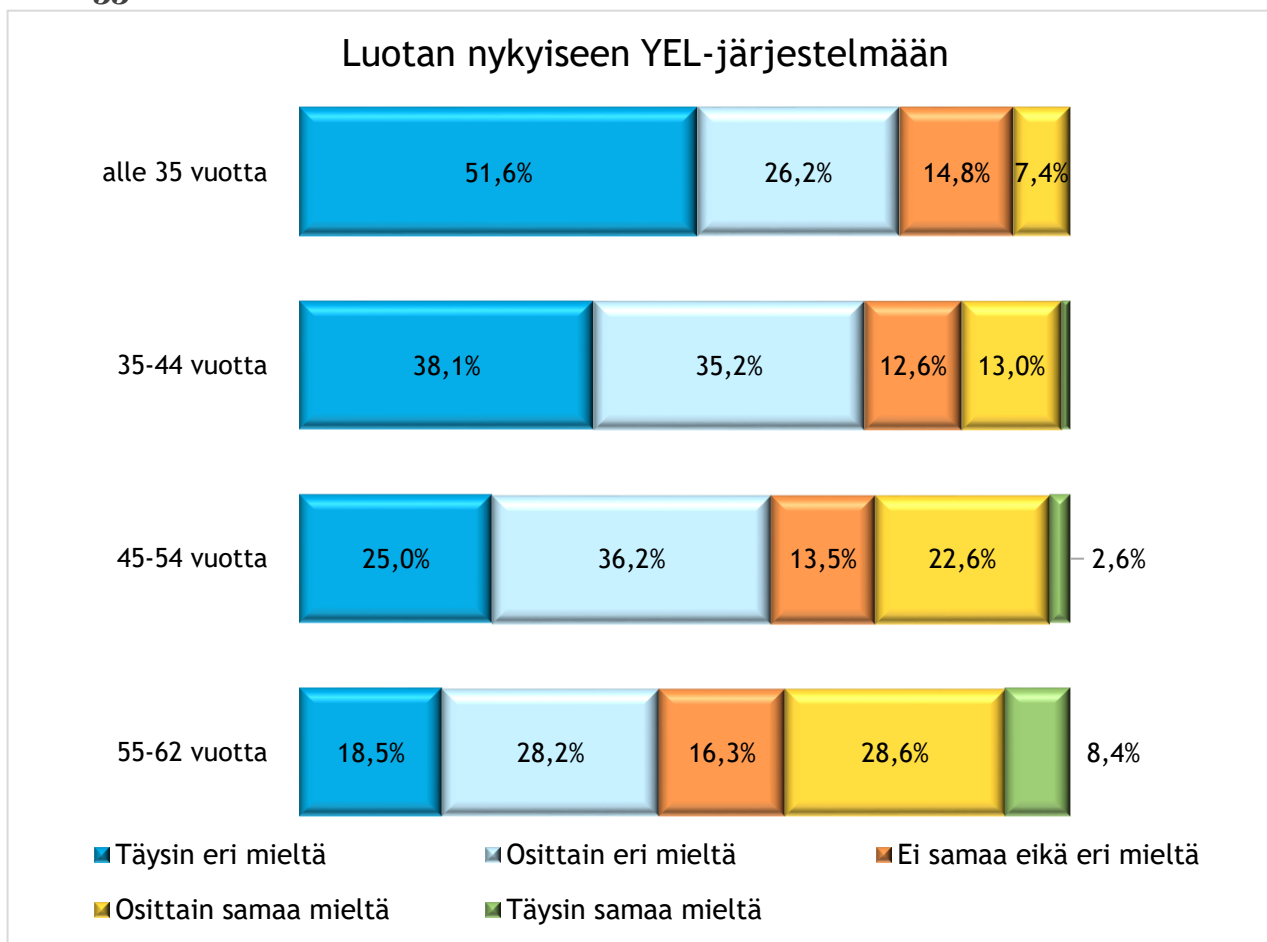
Kyselyn vastaajien luottamus nykyiseen eläkejärjestelmään on erittäin heikkoa. Yrittäjiltä tulee Suomen Yrittäjille säännöllisesti negatiivista palautetta YEL-järjestelmästä, mutta aivan kyselyiden vastausten osoittamaan tulokseen emme kuitenkaan osanneet varautua. Vastaajista alle neljännes luottaa osittain tai täysin nykyiseen YEL-järjestelmään. Toisin järjestelmän kokee peräti 62 prosenttia vastaajista (kuva 32).

Huolestuttavaa on, että alle 35-vuotiaista järjestelmään täysin luottavia ei ole yhtään ja osittain luottaviakin vain 7,4 prosenttia, kun täysin eri mieltä väitteen kanssa on yli puolet ikäluokan vastaajista. Luottamus kasvaa vastaajien ikäryhmissä nuoremmista vanhempiin. (Kuva 33.)

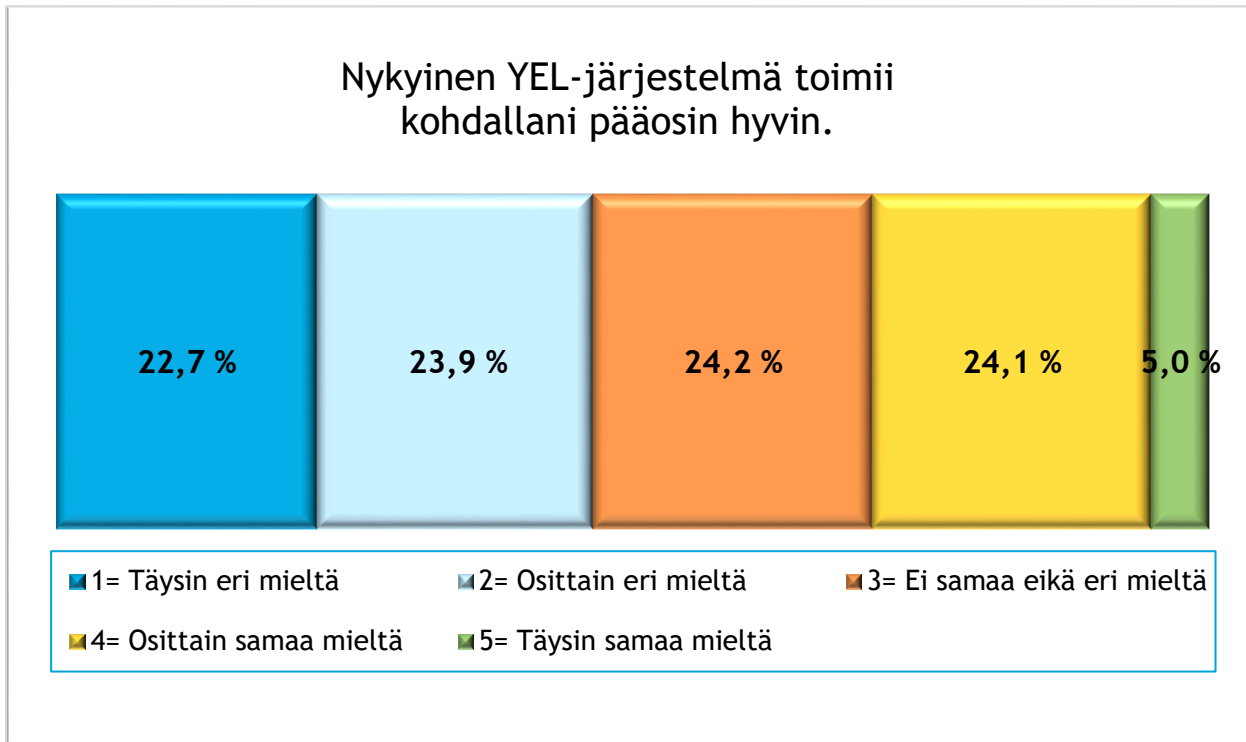
Kuva 32



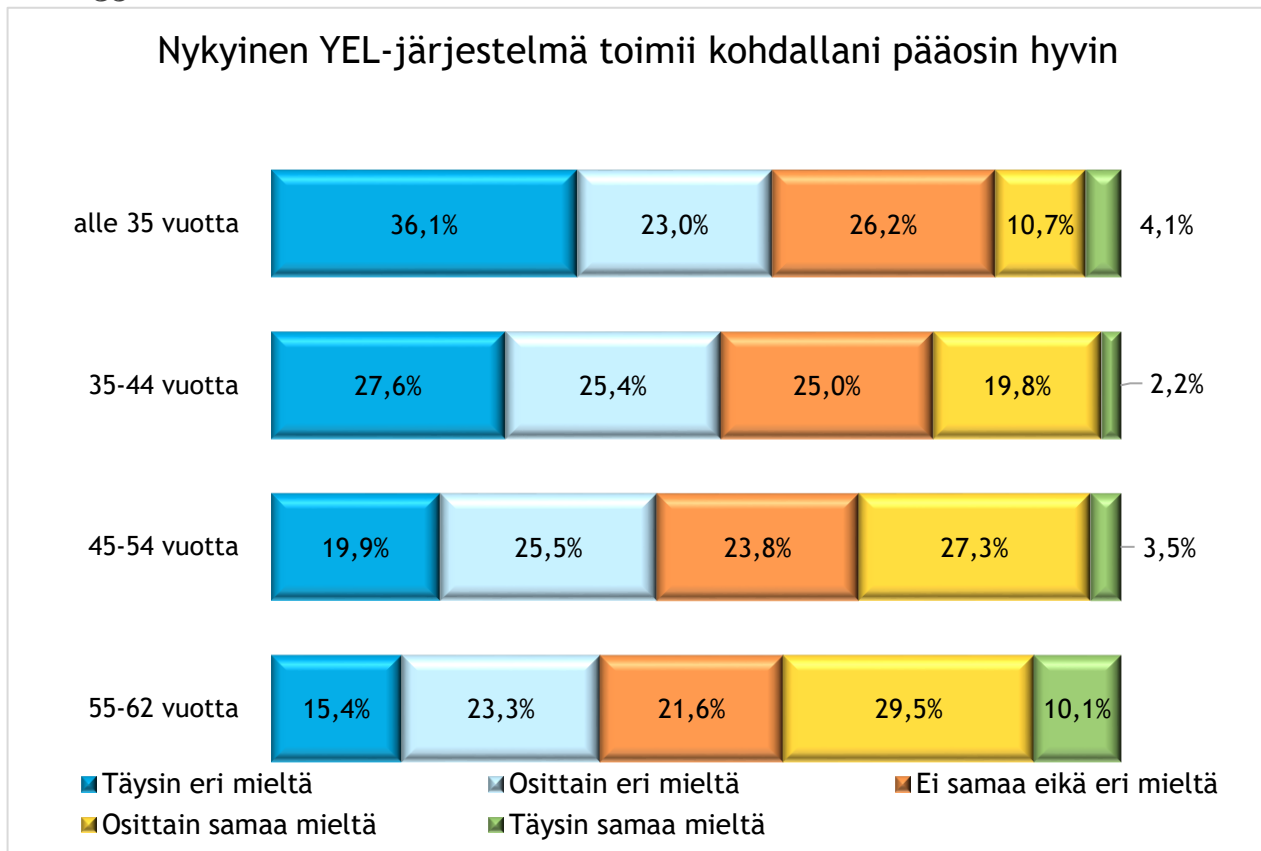
Kuva 33



Kuva 34



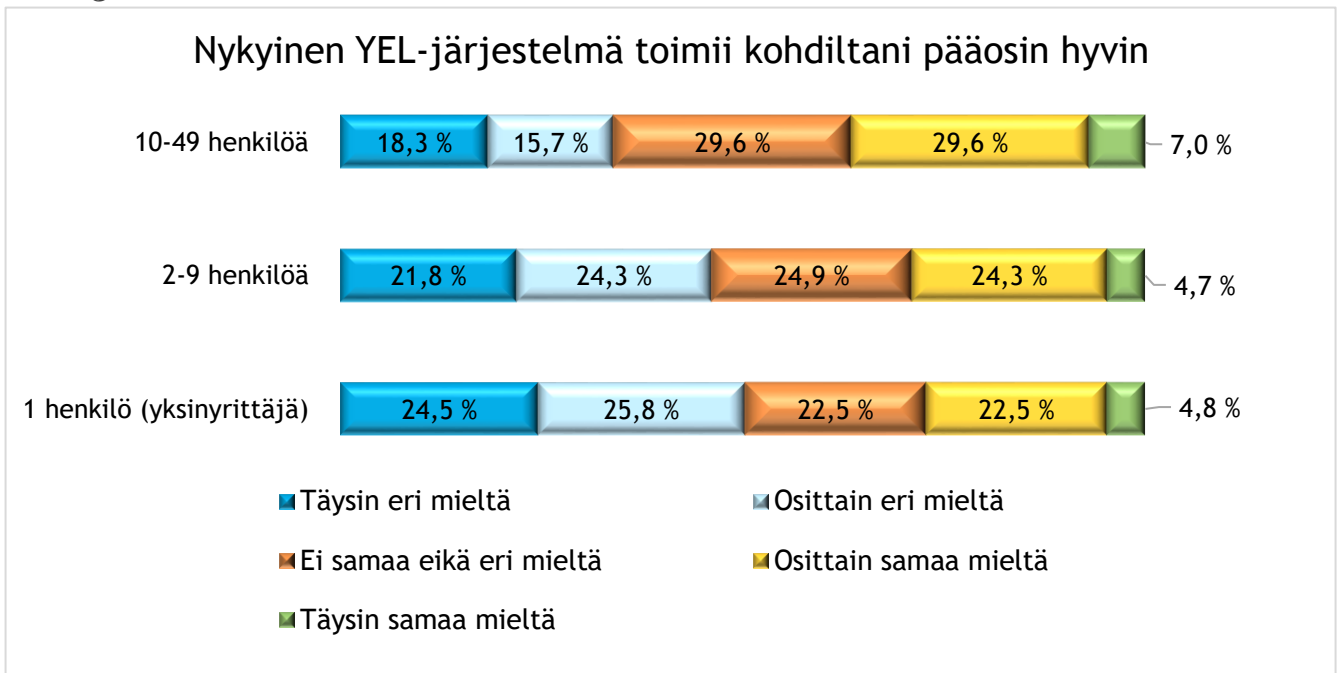
Kuva 35



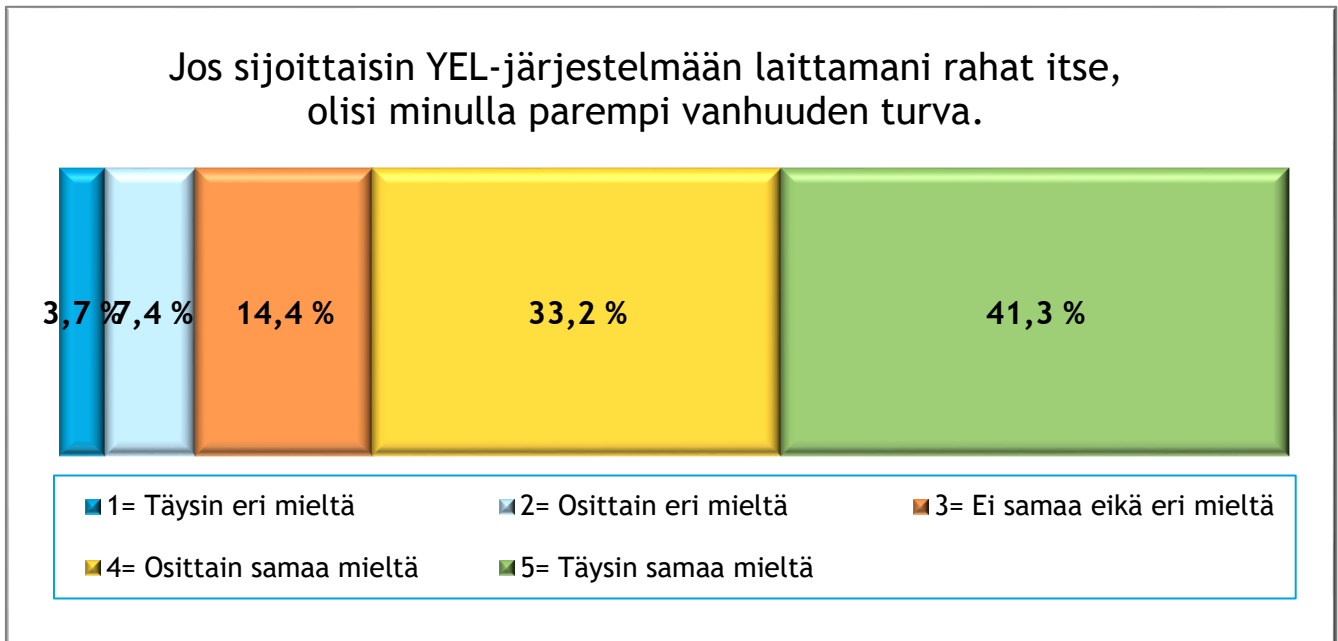
Luottamusväitteen tulokset huomion ottaen voidaan pitää jossain määrin erikoisena, että vastaajista kuitenkin lähes 30 prosenttia on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että järjestelmä toimii heidän kohdallaan hyvin. Toisin kokee tämänkin väitteen enemmistö vastaajista. Huomionarvoista on myös se, että vastaajista lähes joka neljäs ei ole samaa eikä eri mieltä.

Nuoremmat ikäryhmät ovat jälleen väitteen kanssa vanhempia useammin eri mieltä ja harvemmin samaa mieltä. Myös yksinyrittäjissä on enemmän niitä, jotka ainakin osittain kokevat, ettei järjestelmä toimi heidän kohdallaan. (Kuva 36.)

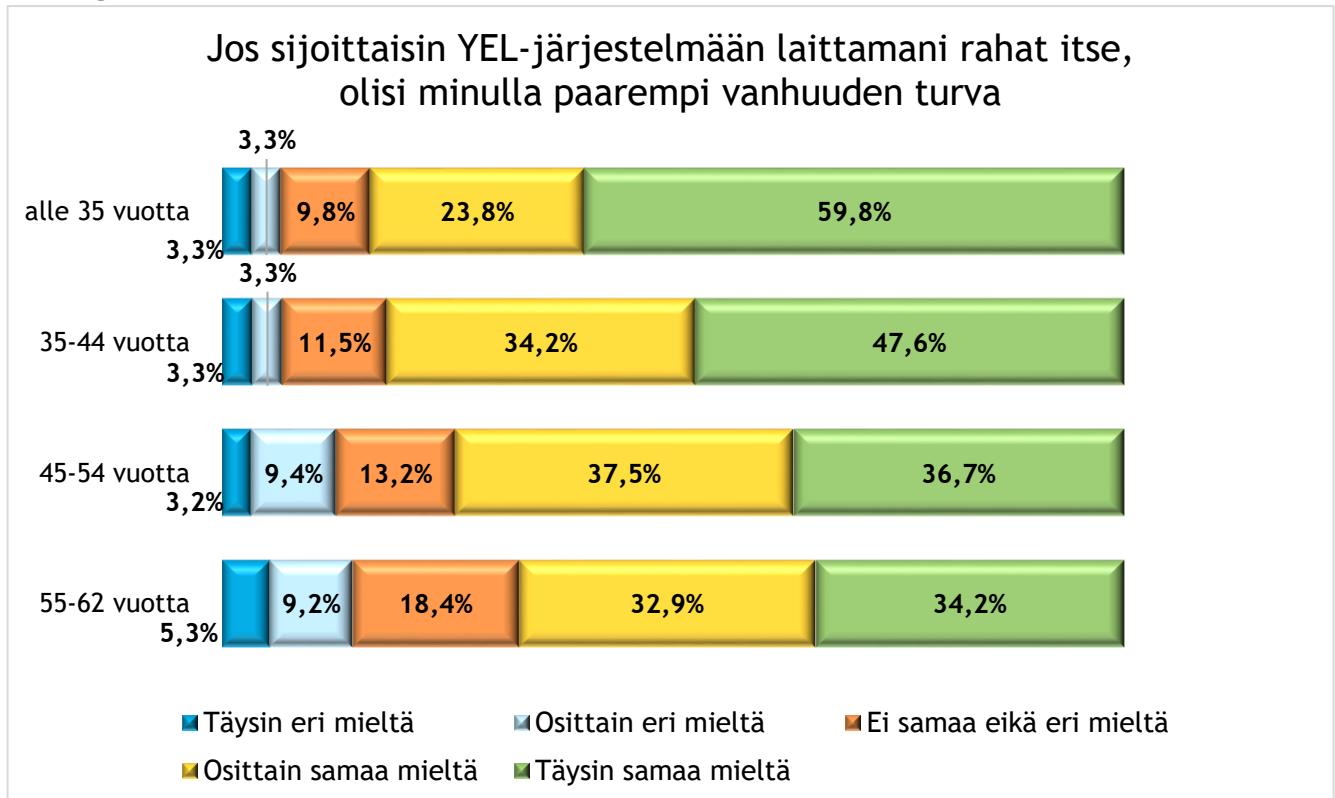
Kuva 36



Kuva 37



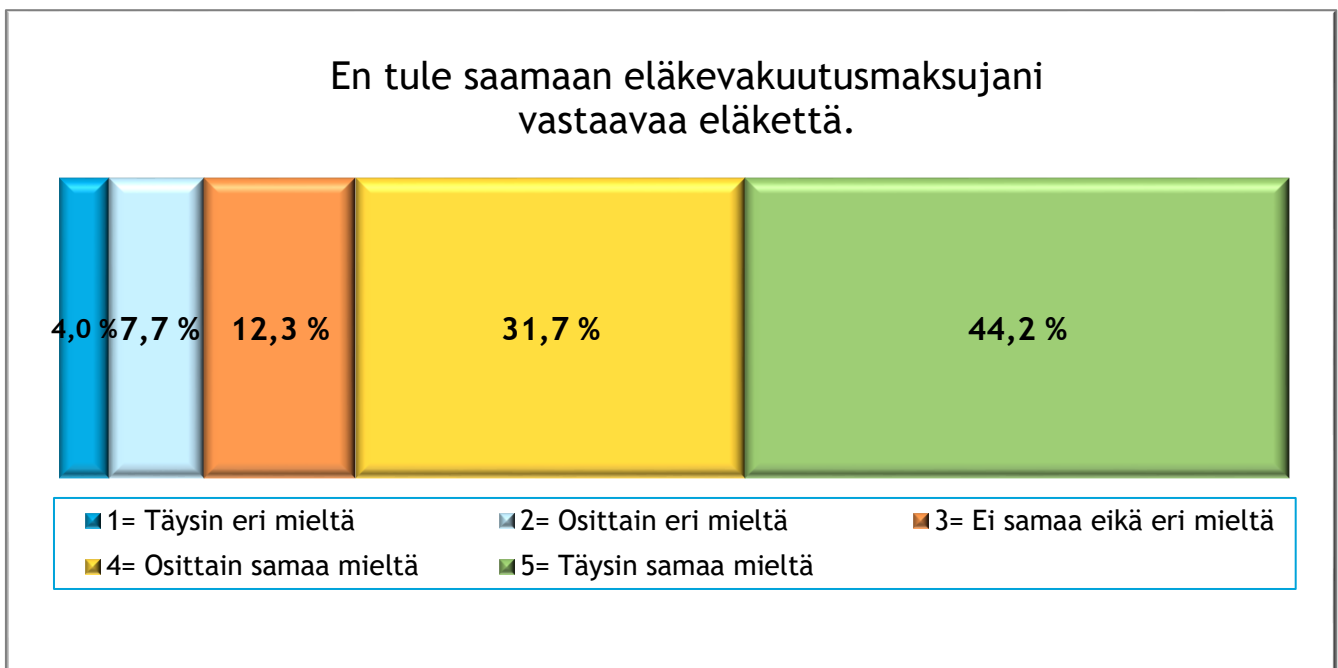
Kuva 38



Vähäisestä luottamuksesta nykyjärjestelmään kertoo myös se, että vastaajista kolme neljästä on osin tai täysin samaa mieltä siitä, että itse sijoittamalla kykenisi hankkimaan itselleen eläkejärjestelmän tarjoamaa paremman vanhuuden turvan.¹³ (Kuva 37.)

Tässäkin kysymyksessä nuoremmat vastaajat uskovat vanhempia useammin, että kykenisivät hankkimaan paremman vanhuuden turvan omalla sijoitustoiminnalla. Väitteen kanssa täysin samaa mieltä alle 35-vuotiaista vastaajista on jopa kuusi kymmenestä ja 35–44-vuotiaistakin lähes puolet. (Kuva 38.)

Kuva 39

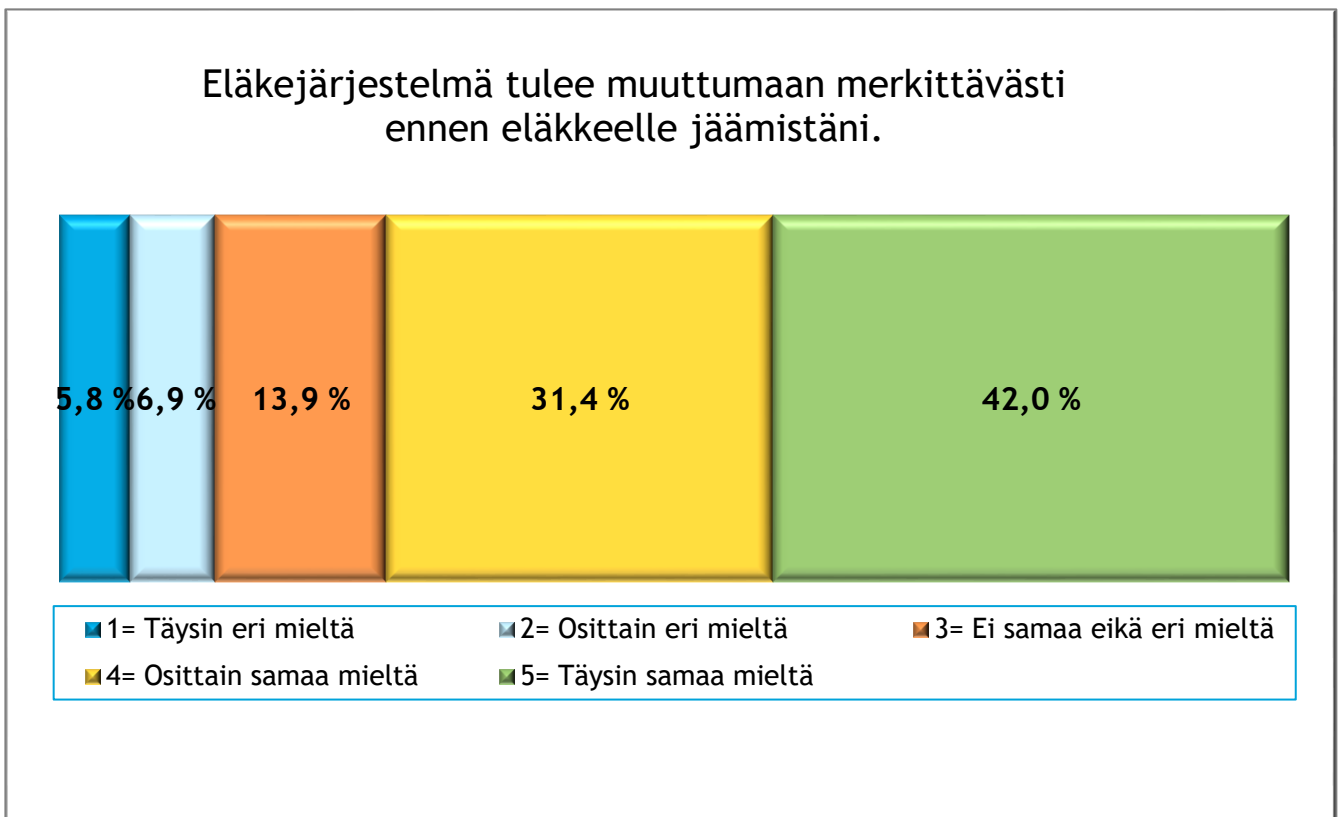


Yli kolme neljästä vastaajasta ei usko saavansa eläkemaksujaan vastaavaa eläkettä (kuva 39). Lähes saman verran uskoo, että eläkejärjestelmä muuttuu merkittävästi ennen heidän eläkkeellä jäämistään (kuva 40).

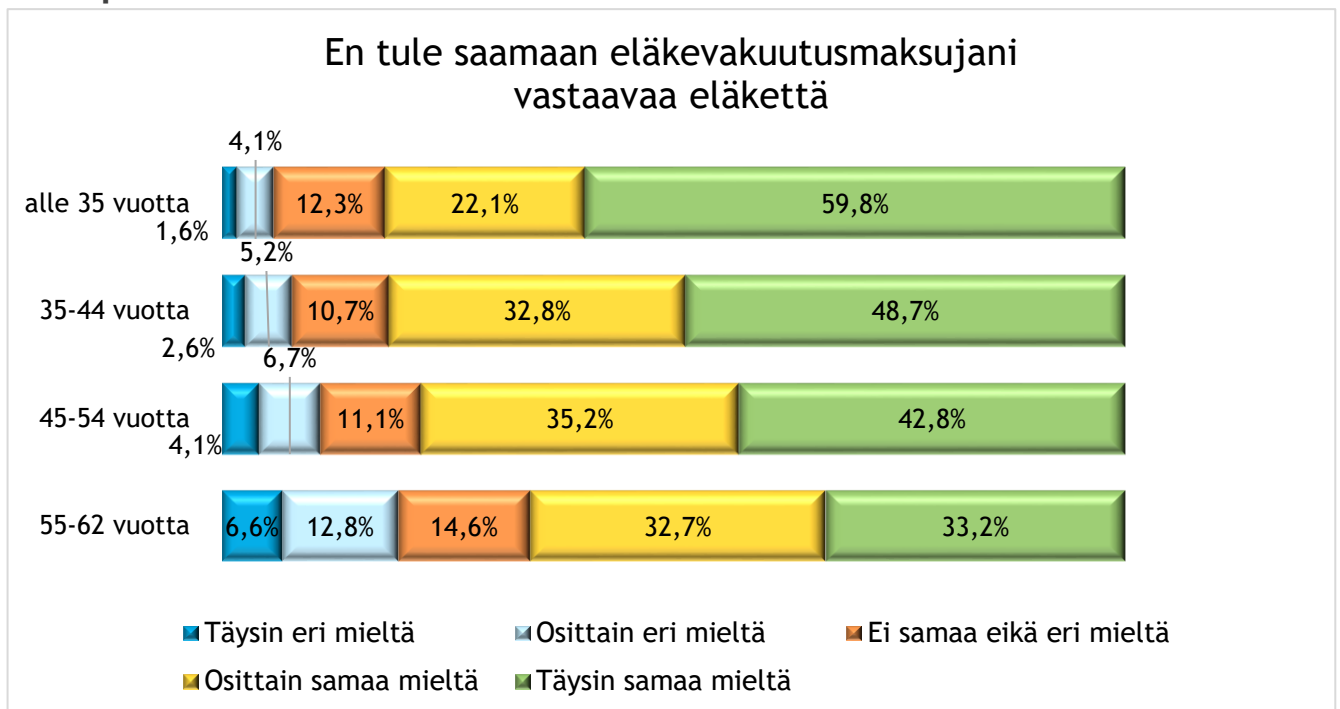
Jälleen kerran luottamus eläketurvaan on heikointa nuoremmilla vastaajaryhmillä. Alle 35-vuotiaista lähes kuusi kymmenestä on täysin sitä mieltä, ettei tule saamaan eläkevakuutusmaksujaan vastaavaa eläkettä ja vieläkin useampi, lähes kolme neljästä, on täysin sitä mieltä, että eläkejärjestelmä tulee muuttumaan vielä merkittävästi ennen heidän eläkkeelle jäämistään. (Kuvat 41 ja 42.) Tämä on toki loogistakin, sillä nuoremmilla on useampi vuosi matkaa vanhuuseläkkeeseensä, joten on varsin todennäköistäkin, että eläkejärjestelmään tehdään muutoksia ennen sitä.

¹³ Muun sosiaaliturvan osalta yli puolet vastaajista uskoo, että saisi omalla sijoittamisella paremman turvan. Luku on huomattavasti pienempi kuin kysymyksessä vanhuuden turvasta. Nuoremmissa ikäryhmissä näin kokee osittain tai täysin lähes kuusi kymmenestä vastaajasta.

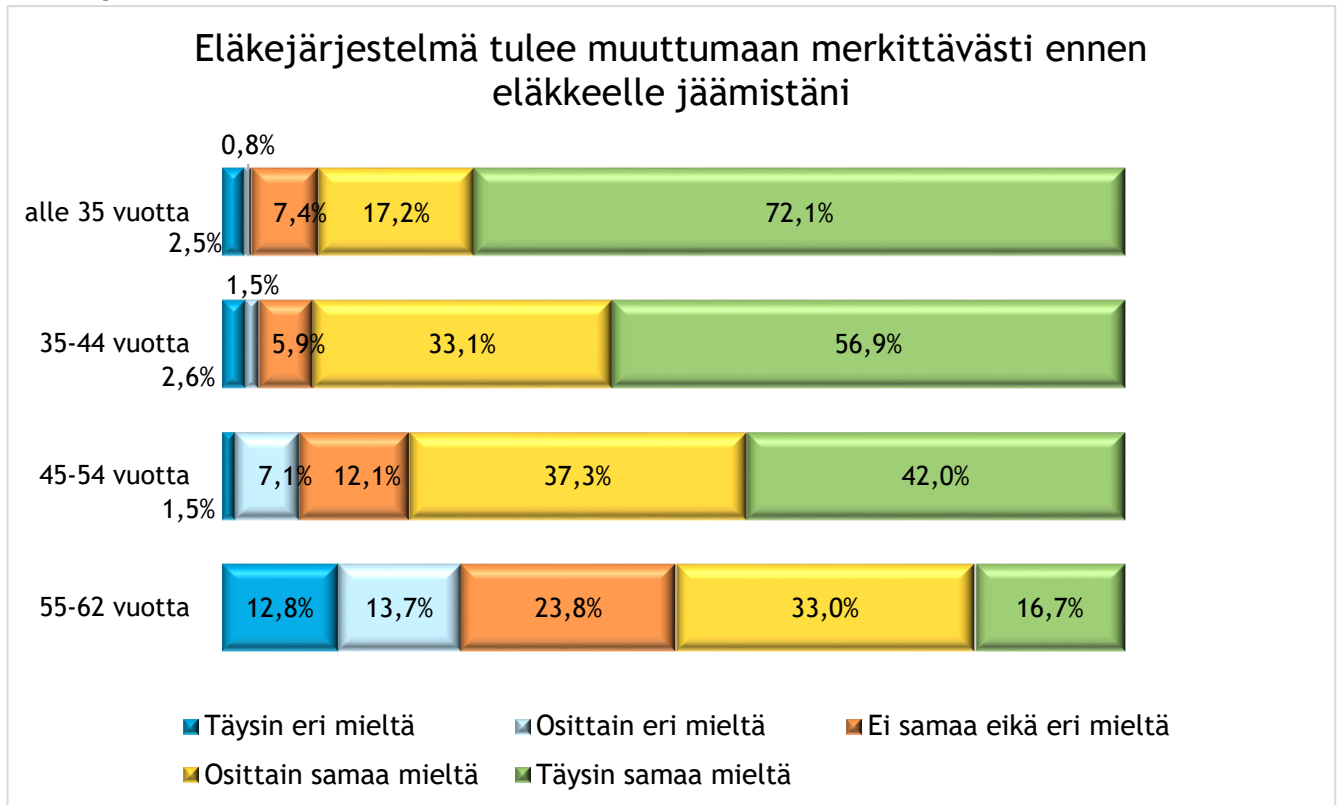
Kuva 40



Kuva 41



Kuva 42



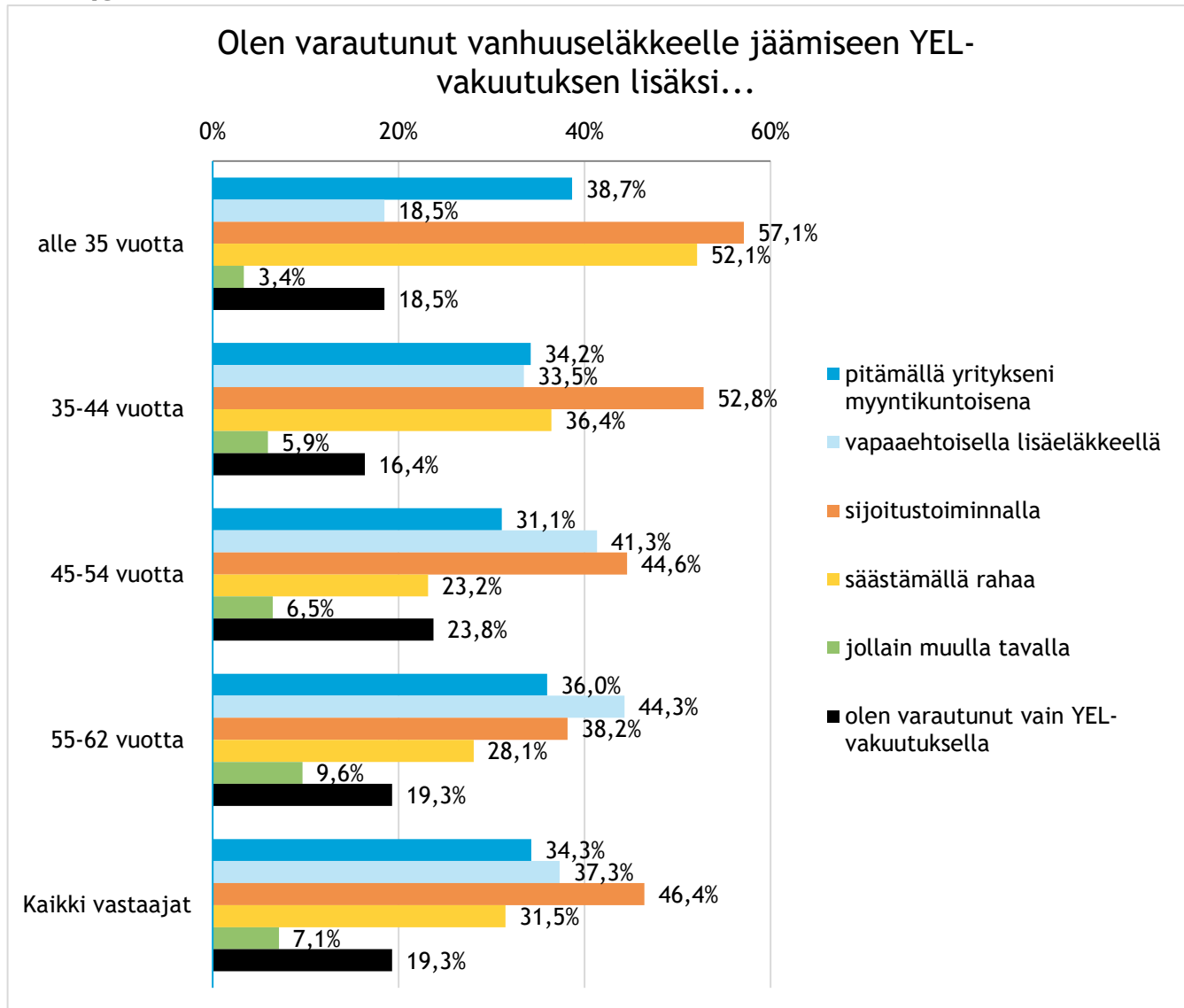
8. Vanhuuteen varautuminen

Vastaajista alle joka viides on varautunut vanhuuseläkkeelle jäämiseen ainoastaan lakisääteisellä eläkevakuutuksella. Lähes puolet harjoittaa sijoitustoimintaa, ja yli kolmanneksella on vapaaehtoinen lisäeläkejärjestely. Vastaajista joka kolmas luottaa yrityksensä tuovan vanhuuden turvan ja 31,5 prosenttia pistää ylimääräiset rahat säästöön tulevan varalle¹⁴. Muina varautumistapoina korostuvat jo kerrytetty TyEL-eläke ja omaan asuntoon sijoittaminen.

Alle 45-vuotiaat vastaajat harrastavat vanhempia ikäluokkia enemmän sijoittamista, alle 35-vuotiaat muita ikäluokkia enemmän säästämistä. Yli 44-vuotiailla korostuvat nuorempiin nähden vapaaehtoinen lisäeläke ja työsuhteessa karttunut eläke. (Kuva 43.)

¹⁴ Tämäkin vastaus kertoo karua kieltä yrittäjien luottamuksesta järjestelmään: lähes joka kolmas vastaaja laittaa enemmän rahaa säästöön kuin YEL-vakuutukseen. Alle 35-vuotiaista yli puolet toimii näin.

Kuva 43



Yksinyrittäjistä yli joka neljännelle YEL on ainoa vanhuuden turva, kun isommissa yrityksissä näin ilmoittaa noin joka kahdeksas. Mitä suurempi yritys, sitä useampi varautuu tulevaan pitämällä yrityksen myyntikuntoisena, vapaaehtoisella lisäeläkkeellä ja sijoitustoiminnalla. Isommissa yrityksissä toimivalla on selvästi pienempiä useampi keino turvata tulevaisuutta käytössään.

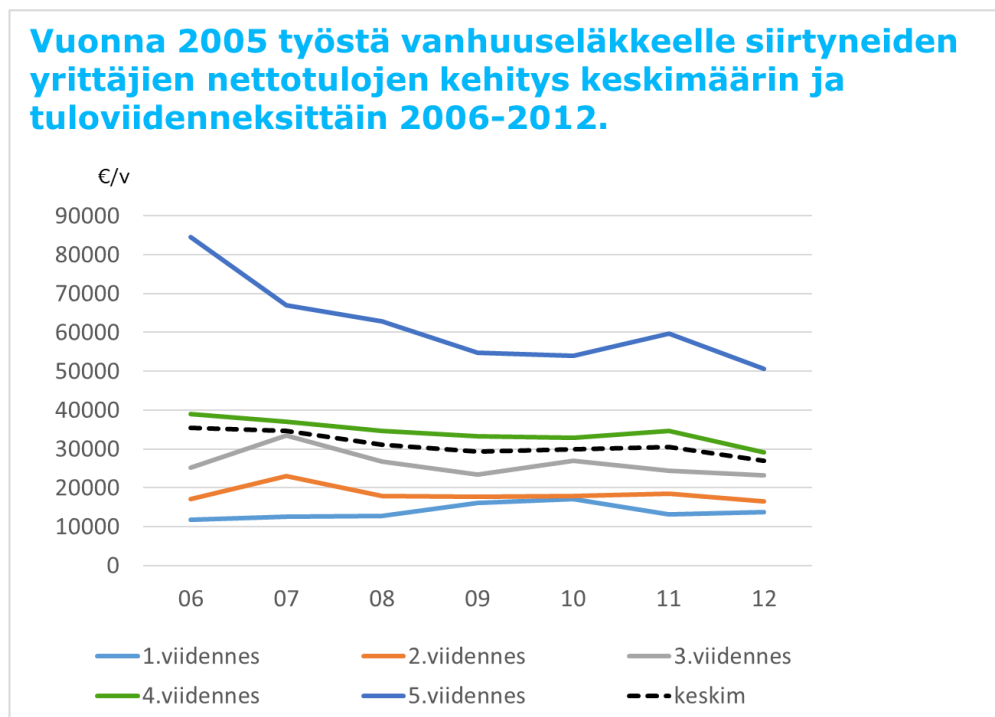
Miten tämä vanhuuteen varautuminen sitten on menneillä sukupolvilla onnistunut? Matalat YEL-työtulothan ei ole uusi ongelma. Alkuaikojen ylivakuuttamisongelmaa lukuun ottamatta matalien työtulojen ”ongelma” on jatkunut koko järjestelmän olemassaoloajan.

Eläketurvakeskus on tutkinut yrittäjien kokonaistoimeentuloa vanhuuseläkeikänsä. Kohderyhmänä olivat vuonna 2005 vanhuuseläkettä nostamaan alkaneet henkilöt, joilla oli YEL-vakuutus voimassa vuosien 2003 ja 2004 lopussa. Ensimmäisenä kokonaisuena kalenterivuonna, jonka he olivat eläkkeellä (2006), heidän kokonaisnettotulonsa näyttäisivät olleen selvästi paremmat kuin samana vuonna eläkkeelle jääneillä työntekijöillä.

Eläketurvan osuus kokonaisnettotulosta on toki pienempi kuin työntekijällä. Kun tarkastellaan vuonna 2005 vanhuuseläkettä nostamaan alkaneiden henkilöiden kokonaisnettotulon muutosta vuodesta 2006 vuoteen 2012, tapahtuu yrittäjänä eläkkeelle jääneiden toimeentulossa selkeä pudotus, erityisesti ylimmässä tuloviidenneksessä. (Kuva 44.) Tällöin työeläkkeen osuus kokonaistoimeentulosta kasvaa. Tärkeää on kuitenkin huomata, että edelleenkin verrattaessa yrittäjänä eläkkeelle jääneiden kokonaisnettotuloa työntekijänä eläkkeelle jääneisiin on yrittäjäsasemassa olleilla edelleen kaikissa tuloviidenneksissä työntekijää korkeammat kokonaistulot.

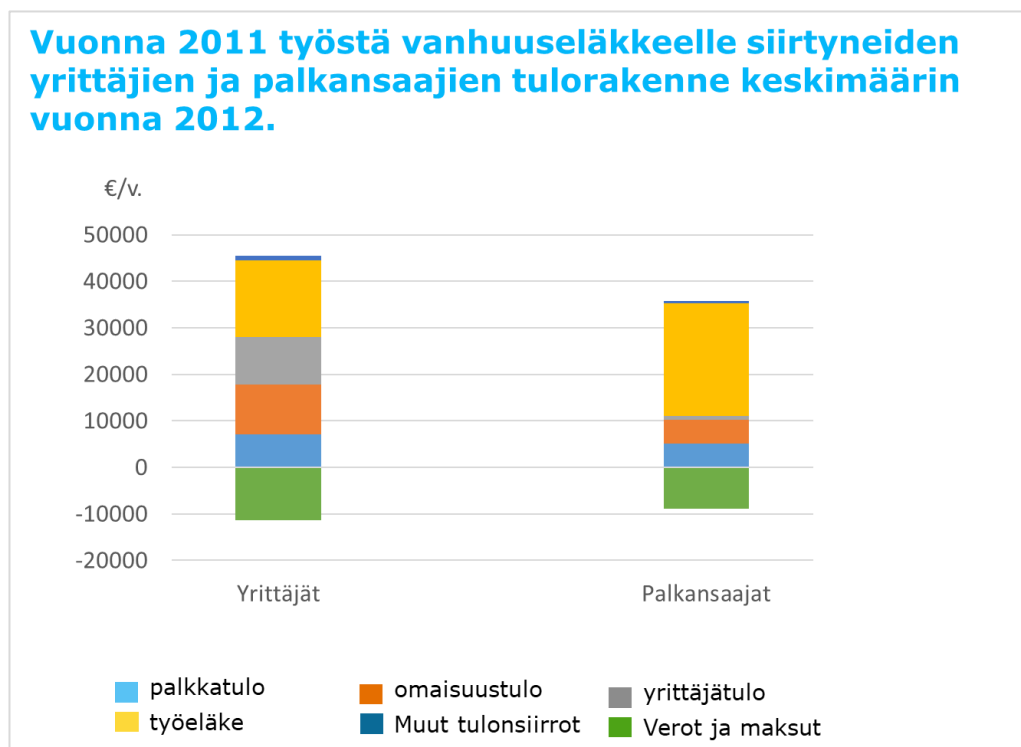
Vastaavasti on tarkasteltu vuonna 2011 eläkkeelle jääneitä henkilöitä, joilla oli YEL-vakuutus voimassa vuosien 2009 ja 2010 lopussa. Vuonna 2012 eli ensimmäisenä kokonaisena kalenterivuonna eläkeaikana heidän kokonaisnettotulonsa näyttäisivät olevan keskimäärin selvästi paremmat kuin samana vuonna eläkkeelle jääneillä työntekijöillä. (Kuva 45.) Näyttää siis siltä, että yrittäjät onnistuvat turvaamaan vanhuutensa kohtalaisen hyvin, vaikka heidän eläkevakuutetut työtulonsa ovat olleet matalat.

Kuva 44



Lähde: Eläketurvakeskus

Kuva 45



Lähde: Eläketurvakeskus

